UMMER 33 DONDERDAG 15 AUGUSTUS 1929 29ste JAARGANG

Het Koloniaal Weekblad

ORGAAN DER VEREENIGING „OOST EN WEST"

ET LIDMAATSCHAP der Vereeniging bedraagt f 5.- 's jaars (minimum)
t inbegrip van kostelooze toezending van het oniaal Weekblad.

HOUD: Secretaris der Redactie K. W. — De Geëmployeerde bij de Suiker-Industrie. — Het opvoedend element in onze Vereeniging. — Bij de tewaterlating van het mailschip „Johan van Oldenbarneveld", door E. Schmülling. — Hollandsche en Indische Ananascultuur, door S. Kalff. — „Persinggahan", Tehuis voor Ned.-Ind. Bedienden, v. Boetzelaerlaan 2, Den Haag. Jaarverslag over 1928. — Van Week tot Week. — Persoverzicht uit de Ind. Bladen: I. Uit de Europ. Pers. II. Uit de Inheemsche en Mal.-Chin. Pers. — Suriname. — Curaçao. — Mededeelingen: I. Van het Dagel. Bestuur, II. Van de Redactie, III. Van het Inform.-Bureau. — Mutatiestaat van 8 tot 15 Augustus.

SECRETARIS DER REDACTIE K. W.

ar aanleiding van den „Oproep" — laatstelijk in t K.W. van 25 Juli — voor sollicitanten, wordt thans edegedeeld, dat, wegens den vacantietijd, de benoeing in September zal plaats hebben en, dientengevolge, aanvaarding der betrekking met 1 October e.k.

HET HOOFDBESTUUR.

e Geëmployeerde bij de Suiker-Industrie.

ons Informatie-bureau is verkrijgbaar de juist verlenen 3e en verbeterde uitgave van dit boekje, dat overzicht geeft van den werkkring en de vooruithten, benevens van de inrichtingen tot opleiding voor industrie. De bewerking geschiedde door de H.H. Ch. G. J. van der Mandere, Secretaris van den Bond n Eigenaren van N.-I. Suikerondernemingen, en A. skuil, Oud-gedelegeerde van de Mij. tot Exploitatie n de Suikerondernemingen Sentanen-Lor, Brangkal Dinoyo.
ijgewerkt met de laatste gegevens. Zeer belangrijk! ijs f 0.75, f 0.06 portokosten.

HET HOOFDBESTUUR.

Het opvoedend element in onze Vereeniging.

Elke vereeniging van beteekenis maakt een tweeeenheid uit. Het corpus zelf met af- en onderdeel(ing)en en zijn Orgaan. Dat van „Oost en West" is het Koloniaal Weekblad, een wel eens aangevochten benaming, om redenen ook van staatkundigen aard, schoon die benaming toch eigenlijk vrij onschuldig is. Ware het noodig dit aan te toonen, men zou zich kunnen beroepen op een Staatsman als Hanotaux. Volgens hem is ieder die zich verplaatst, die zich elders vestigt, kolonist, en ieder draagt de kiem van kolonisatie in zich. Dit gezegde is meer dan een boutade, gaat er boven uit. Intusschen, hierbij niet stilgestaan; het woord kolonie blijft gehandhaafd, hier en elders. Het Koloniaal Weekblad nu vertegenwoordigt de Vereeniging naar buiten, vertolkt hare innerlijke beginselen. Welke zijn die? „Het onderhouden en versterken van den band tusschen de Europeesche en Overzeesche deelen van het Rijk der Nederlanden, door het bevorderen van hunne *zedelijke* (curs. Red.) en stoffelijke, gemeenschappelijke zoowel als bijzondere belangen".

In deze bewoordingen ligt, ten deele, besloten een streven van gelijken geest als dat naar wereldvrede, hetwelk sedert den aanvang dezer eeuw zich zóó krachtig geopenbaard heeft in groote en tal van kleine organisaties, dat hier van een „wereldbeweging" gesproken moet worden. In onze Vereeniging en in haar Orgaan is het streven echter gespeend van politieke partij-tendenzen.

De beginselverklaring hiervoren is overigens duidelijk. De aangeduide band zal altijd blijven bestaan tusschen Nederland, O. en W.-Indië — zij het waarschijnlijk niet immer in den bestaanden vorm — omdat die band niet is van louter stoffelijken aard. Daarin ligt z'n onverbrekelijkheid. Wat Oost met West, en omgekeerd, te zamen bindt, is niet meer te scheiden; stappen achteruit zijn niet denkbaar. Hoe nu dien band te onderhouden, d.w.z. niet te doen verslappen, hoe dien te versterken? Het beste middel daartoe is, naast andere, de verspreiding van populaire kennis van ons overzeesch gebied onder het Nederlandsche Volk. Aan die kennis — het is te dezer plaatse herhaaldelijk gezegd — ontbreekt het nog maar al te zeer. Bekend is hoe in onze Vereeniging getracht wordt dit middel tot z'n recht te doen komen door het houden van voordrachten, lezingen, tentoonstellingen enz., en hoe het Orgaan daartoe naar buiten meewerkt, al mocht de tentoonstelling hier in Den Haag van het „Koloniale boek" — het zij terloops even opgemerkt — van de zijde van hen van wie zulks verwacht mocht worden, niet die waardeering oogsten waarop aanspraak gemaakt mocht worden. Men kan dit bijzaak noemen; hoofdzaak is dat dit en het andere werk noodig is en daarom gedaan wordt. Noodig om het Nederlandsche volk op te voeden tot belangstelling in eigen zaak. Er wordt wel eens door oppervlakkigdenkenden smalend over dat werk gesproken en men zou hiervan geen acte behoeven te nemen, ware het niet dat men dan zelf een denkfout zou begaan, wijl de openbare meening nu eenmaal uit de som van individueele opvattingen getrokken wordt. Zij, de onnadenkenden, de lauwen, de onverschilligen moeten door voorgaan van anderen geprikkeld worden tot belangstelling in de nationale zaak. Is deze er — in dit verband ten opzichte van de beide Indiën — dan beantwoordt het middel, het verspreiden van kennis, aan het doel dat van algemeen opvoedkundigen aard is.

In Genève wordt thans een paedagogisch wereldcongres gehouden, waar sprekers van gezag aan het woord zijn. Prof. Gilbert Murray (zie Alg. Handelsbl. van 7 dezer) heeft er een rede gehouden over „The international aspect of education". En hij geeft als zijn meening weer, dat gemeenschapszin, of welke deugd ook, niet van buiten af kan worden ingeprent, maar dat het eenige goede middel is het goede voorbeeld dat onbewust gevolgd wordt. Het is, zoo zegt hij, alleen mogelijk indirecten invloed uit te oefenen. Deze hoogleeraar verwacht niet veel van het aanleeren van vreemde talen, maar hij is overtuigd „dat wij alleen tot een doeltreffende en juiste ontwikkeling van den internationalen burgerzin geraken, wanneer we ons streven concentreeren op een groot doel dat voldoening schenkt en het algemeen belang dient en dat ver uitgaat boven de verlangens en het egoïsme van het oogenblik".

De Vereeniging Oost en West is dan wel op den goeden weg.

Aan de Leden **verzoeken wij vriendelijk hunne kennissen, die nog niet tot „Oost en West" toetraden, daartoe op te wekken. De gebruikelijke vraag: „WAT HEB IK AAN DE VEREENIGING" ware eenvoudig te beantwoorden met: „DE VEREENIGING HEEFT WAT AAN U".**

Bij de tewaterlating van het mailschip „Johan van Oldenbarneveld",

door

E. SCHMÜLLING.

„Hij was een man van grooten bedrijve, besoigne, memorie en directie, ja singulier in alles."

Toen de Staten van Holland in hun resolutieboek den sterfdag n.l. 13 Mei 1619, van den Staats- en Bewindsman J. v. Oldenbarneveld vermeldden, voegden zij er de bovenstaande, echt zeventiende-eeuws aandoende woorden aan toe. 310 jaar later kon men getuige zijn van het zeer opmerkelijke feit niet van het heengaan, het sterven van een persoon, maar van in zekeren zin de geboorte van een stoffelijk object, dat echter allesbehalve doode stof of doode materie zoude mogen heeten of daartoe gerekend zoude mogen worden. Immers geldt het hierbij, hoe onalledaags zulks al in de ooren moge klinken, een reuzen voorwerp van zoodanige veelzijdige doordachtheid, voortreffelijke uitgewerktheid, vitaliteit en praestatievermogen, dat men, zij het dan ook met eenig voorbehoud, op dit complexieve voorwerp, genoemd naar dien Staats- en Bewindsman en op 3 Aug. gedoopt, mutatis mutandis die oude woorden ook toepasselijk zou kunnen verklaren. Het moge dan niet „singulier in alles" zijn, het is in elk geval een vaartuig van „grooten bedrijve en besoigne", en wilde men in de 17de eeuwsche terminologie voortgaan, dan zou men er in den gebruikelijken personificeerenden zin ongeveer van moeten zeggen: „het is een braef ende bequaem mitsgaders een ranck vaertuigh, suffisant van timmeragie ende yzerwercken". In de taal van 310 jaar later, in den tijd van de telefonie op 20.000 K.M., van televisie en klankfilms heeft men dit echter wel geheel anders uitgedrukt en de „singulariteit" geschetst doordien men na opgave der lengte, breedte, diepte, der waterverplaatsing, van de netto tonneninhoud, van kracht en vermogen der motoren, de snelheid; van de sterkte van het vaste scheepspersoneel en het maximum aantal passagiers, bij elkaar ± 1350 personen, en als volstrekte nieuwigheden van de lift en het zwembad, van dit dubbelschroef-motormailschip, wel te kort en te bondig verklaarde: „het is het grootste, in Nederland tot heden gebouwde zeeschip". Want men had er wel bij kunnen voegen het meest deugdelijke en voortreffelijke. Doch is zulks op goeden grond nagelaten.

De voornaamste opgaven van den doopeling zijn kort en op bevattelijke wijze samengesteld in een geschriftje, dat aan iederen uitgenoodigde ter hand werd gesteld bij het betreden van het terrein der Nederlandsche Scheepsbouwmaatschappij, gelegen aan den overkant van het IJ, schuin N.W.-waarts van het Centraal Station en voorts zijn ze in dagbladen en andere periodieken en illustraties te vinden of te vinden geweest; zoodat ze op deze plaats niet herhaald behoeven te worden; behalve een tweetal.

Deze zijn weer een bewijs van de juistheid van het Grieksche woord: „panta rei"; n.l. alles vloeit, alles is in beweging; of in meer hedendaagsche bewoording: „alles is in evolutie". Ook voor den scheepsbouw geldt zulks in zeer hooge mate; treffend en opvallend. Dit blijkt o.a. uit eene vergelijking met de „Christiaan Huygens", ook een dubbelschroef-mailschip, van dezelfde Maatschappij „Nederland", thans nog het grootste, maar dat vanaf April 1930 de vlag zal moeten strijken voor den J. v. Oldenbarneveld, die alsdan in de vaart zal komen. De Huygens was bij zijne tewaterlating in Oct. 1927 het grootste, tot dat tijdstip gebouwde Nederlandsche zeeschip, en was dit tot 3 Augustus. Baas boven baas. Dat echter de Oldenbarneveld aanmerkelijk grooter is, moge o.a. blijken uit het tweeledige feit, dat het bij 14.500 T. zijn voorganger met 1800 à 2000 T. overtroffen heeft; terwijl het totaal aantal personen, groot en klein, vast personeel en passagiers bij elkaar genomen, bij den Huygens minder dan 1000 bedraagt, tegen ± 1350 bij den Oldenbarneveld, dat is dus ± 35 % meer. Dit is een in het oogloopende vergrooting en vooruitgang. Dat men inderdaad met eene indrukwekkende evolutie in den Nederlandschen scheepsbouw te doen heeft, waarin de Oldenbarneveld wel als een zeer groote mijlpaal kan worden aangemerkt, wordt op overtuigende wijze duidelijk en springt in het oog, als men ± 60 jaar teruggaat, dus naar 1869. Toen werd het Kanaal van Suez geopend en voer het eerste Nederlandsche stoomschip er doorheen van nog geen 2500 T. met bij elkaar ruimte voor nog geen 350 personen. In die jaren is dus de tonnage verzes-, het maximale aantal personen, dat vervoerd kan worden, verviervoudigd; de veiligheid van vervoer, gemak en comfort, geneeskundige behandeling, de verlichting, voeding, ventilatie, het drink- en waschwater, geraas door de schroef, vaste ligging enz. enz. zijn intusschen ook grootelijks verbeterd. Zonder te groote boudheid en stoutheid kan men wel zeggen: de Oldenbarneveld verschilt met den Huygens ongeveer met den omvang van het eerste Nederlandsche schip, dat door het Kanaal van Suez voer.

De vaartijd is steeds korter geworden, en de Oldenbarneveld zal met eene 18 mijlsvaart de reis van Genua naar Batavia geregeld in den ongeëvenaard korten tijd van 18 à 19 dagen kunnen doen. Het zal er dus ook weer toe helpen bijdragen, om Oost en West dichter bij elkaar te brengen en zou daarom op het eerelidmaatschap der Vereeniging „Oost en West" aanspraak mogen maken, ware het niet, dat voorwerpen er geen lid van mogen zijn, hoe „singulier" ook. Het werkt aldus onwillekeurig ook nog als spoorslag voor de luchtvaart; deze is gedwongen om, op welke wijze ook, zoo haar best te doen, dat zij ook tegenover de sinds den eersten luchtvaarttocht van Van der Hoop in 1924 steeds korter geworden reisduur over zee haar betrekkelijken voorsprong blijve behouden. Het „panta rei" geldt dus niet alleen te land en te water, maar ook in wederkeerigheid in de lucht.

Vraagt men zich nu af, of men bij den Oldenbarneveld te doen heeft met zeker eindpunt der ontwikkeling, dan moet het antwoord weliswaar luiden: neen, maar met dien verstande en die beperking, dat er wel geruime tijd zal moeten verloopen, totdat deze „baas" weer zijn meerdere zal hebben gevonden, die dan in elk geval geen vijand van het veelzijdige goede zal zijn, wat de doopeling gebracht heeft en dat in hem vereenigd is, maar die voorbestemd is, dezen in alle vrienschappelijkheid op zijn beurt weer te overtreffen en op zijde te streven. Dat er sprake kan zijn van „geruimen tijd", vindt vooral ook zijn grond daarin, dat reeds in Oct. van dit jaar, dus slechts 2 maanden later, zijn zusterschip, de „Marnix v. St. Aldegonde", te water zal worden gelaten. Men kon van dit schip het casco op denzelfden dag vlak naast den Oldenbarneveld zien staan, het bevond zich dus in zeer vergevorderden staat van opbouw en bewerking.

En ten slotte verdient de keuze van den naam voor dit voor geruimen tijd met volle recht als een „singulier zeeschip" in de Nederlandsche koopvaardij- en passagiersschepenvloot te kwalificeeren vaartuig eene opmerking. Van de mannen van beteekenis uit het Nederlandsche verleden buiten de dynastieke personen en naar welke, voor zoover bekend, sinds 1906, beginnende met de Rembrandt, de schepen der „Nederland" zijn genoemd, is er wellicht slechts één geweest — opgevat als uitmuntende persoonlijkheid of „groot man" — die in verbinding gestaan heeft met het overzeesche gebied van Z.O. Azië en dat was juist Van Oldenbarneveld; daarbij was hij dat op zoodanige grootsche wijze, dat hij alleen daarom onsterfelijk zal blijven en zal blijven lichten als ster van de eerste grootte aan den hemel der Nederlandsche koloniale geschiedenis. Dit moge hare bevestiging vinden in deze woorden uit Blok's „Geschiedenis van het Nederlandsche Volk":

„Van Oldenbarneveld was zoo in dezen tijd nog steeds de erkende politieke leider der Vereenigde Nederlanden, die metterdaad allengs eene republiek werden, al droegen ze er officieel den naam nog niet van. Zijne macht en invloed bewerkte in dezen tijd de oprichting der Oost-Indische Compagnie, het groote Handelslichaam, dat den grondslag van den handelsbloei en het koloniaal bezit der Nederlanden heeft gelegd."

Dat is waarlijk geene kleinigheid! Hadde op dien grondslag, de ontwikkeling van het Soendagebied niet den huidigen omvang, hoogte en waardevolle beteekenis bereikt, terwijl het laatste woord nog geenszins gesproken is, dan hadden de Nederlandsche 15.000 T. mailbooten geen recht en reden van bestaan. Ziedaar waartoe Van Oldenbarneveld's schepping intiendelijk ook nog heeft geleid.

Hollandsche en Indische Ananascultuur,

door

S. KALFF.

Er was een tijd — begin van de 18e eeuw — waarin het vaderlandsch publiek zich vleide met de hoop de ananas volop aan 't nagerecht te zien verschijnen, en de dischgenooten daarvan een dankbaarder gebruik te zien maken dan wanneer in later tijd, bij een Haagsch diner, een enkele ananas als pronk op tafel kwam, in bruikleen uit een comestibleswinkel.

Die hoop wortelde in een eigen ananas-cultuur, die iets scheen te beloven. 't Is waar dat de eerste pogingen om de vrucht in Nederland te kweeken, mislukt waren. Jan Huygen van Linschoten had haar in zijn reisverhaal *(Itinerarium etc.)* bekend gemaakt, en de geleerde Paludanus te Enkhuizen had, in zijne aanteekeningen op dat werk, de wetenschappelijke beschrijving gegeven, waarbij hij vermeldde:

„Ick hebbe sommige planten hier af gehad in mijnen hof, die mij gebracht waren uyt Brasiliën; maar konde onse koude niet draghen."

Geen wonder; een ananas groeide niet gelijk boerenkool op een grond, waar de vorst over heen was geweest. Maar in de broeikas lukte het. Het rijpen van de eerste ananas in Nederland werd eene gebeurtenis geacht belangrijk genoeg om daarop een gedenkpenning te slaan. Die penning, in zilver en in koper, was aanwezig op de Historische Tentoonstelling te Amsterdam van 1925; het opschrift vermeldde, dat de eersteling gekweekt was in het jaar 1700 door Agneta Blok, weduwe van S. de Flines, op haar buitengoed *Vijverhof* te Nieuwersluis aan de Vecht. Als emblemen waren op dien penning nog afgebeeld de tulp en de zeldzame *melocactus*, hetgeen, schreef Collot d'Escury, „ten bewijze strekt dat zij niet slechts de ananas, maar ook andere zeldzame planten en bloemen op haar buitenverblijf heeft gekweekt. zoodat zij teregt met den titel van de Hollandsche Flora prijken mogt."

Agneta Blok tracteerde de Staten van Utrecht op het zeldzame gewas uit hare oranjerie, en wellicht stond de gedenkpenning met die attentie in verband. Maar die Utrechtsche ananassen waren toch niet de eersten, want te voren had mr. Pieter de la Court, de vriend van Johan de Witt en schrijver der *Staatkundige Werken,* reeds ananassen gekweekt op zijn buitenplaats *Meerburg* bij Leiderdorp, en daarvoor niet weinig lof geoogst. Lof en rijksdaalders, want hij verdiende er aan gelijk in later tijd professor David Jacob van Lennep aan zijne duinaardappelen verdiende, die hij van *'t Huis te Manpad* aan zijne goede vrienden zond. Eigenlijk was bij deze ananascultuur zijn tuinbaas Willem de Beck de hoofdpersoon, doch het zou nog lang zoo blijven dat wanneer b.v. een bekwame tuinman een zeldzaam gewas of een reuzenvrucht te voorschijn bracht, die op eene tentoonstelling bekroond werd, niet hij, maar de eigenaar van het landgoed als inzender den prijs ontving. Op die wijze kwam waarschijnlijk ook Agneta Blok aan haren gedenkpenning, terwijl de eigenlijke kweekers aanleiding hadden om aan de regels van vader Cats te denken over den brakhond en het wild:

> Wat baet doch, lieve vrient, het loopen van den brack?
> Een ander heeft het wilt, en hij het ongemack.

Mr. de la Court was althans mededeelzaam met de producten van zijn tuinman; hij zond er drie aan de vroedschap van Amsterdam om te dienen voor het banket 't welk zij den Franschen ambassadeur, graaf d'Avaux, aanboden. Van die drie werd er één genuttigd, terwijl het den gezant vergund werd om de beide anderen aan zijn meester, den koning van Frankrijk, te zenden. Denkelijk met spoedbestelling, bij een zoo bederfelijk cadeautje. Volgens eene andere opgave waren die ananassen echter niet afkomstig van de broeikassen van *Meerburg*, maar van moederplanten die indertijd door zekeren kapitein Tak uit Suriname waren meegebracht, en verder opgekweekt in den Amsterdamschen Hortus Botanicus. Daar had in de „warme kas" ook de koffieheester gestaan, door den bewindhebber der O. I. Compagnie Nicolaas Witsen als een stekje uit Indië ontvangen, en van welks vruchten burgemeesters zoo waar koffie gedronken hadden. Koffie *made in Holland*; doch zoo dit het eerste bakje was, 't zou tevens hun laatste wezen.

Uit de kassen van *Meerburg* werden tal van ananasplanten aan belangstellenden gedistribueerd; ook Engelsche edellieden ontvingen van hier hun bibit. En niet om Godswil; Collot d'Escury vermeldt dat zoowel die Leidsche tuinman als zijn baas er niet gering voordeel bij hadden, „doch waarbij men tevens moet opmerken, dat zij te voren aan deze kweeking veel moeite en vele kosten besteed hadden." Dezelfde scheef dat deze ananaskweekerij door den zoon van mr. de la Court werd voortgezet en uitgebreid, „zoodanig dat de groote zeldzaamheid der planten in Holland eerlang ophield."

Er waren liefhebbers, die zich zoozeer op de cultuur toelegden, dat ze aan hun buitenplaats den naam gaven van de uitheemsche vrucht. Zoo vermeldt Elias in *De Vroedschap van Amsterdam* dat de bewindhebber der O. I. Comps. Jacob van Stryen, die op de Heerengracht een huis bewoonde waar hij zes dienstboden en een koets met vier paarden onderhield, in de Ruigewei in het dorp de Zijpe (Noord Holland) eene buitenplaats bezat, welke hij *Ananas* had genoemd. Zijn inkomen werd ten jare 1735 op 18 à 20 mille geschat, voor die dagen een aanzienlijk bedrag en dat kostbare liefhebberijen vergunde.

Doch zoo de ananas in de eerste helft der achttiende eeuw al opgehouden had eene zeldzaamheid te zijn en 't niet haperde aan de kwantiteit, anders was 't met de kwaliteit. Die was naar 't schijnt niet veel zaaks. De Zeeuwsche schrijver Mr. P. de la Rue vermeldde in zijne gedenkschriften onder het opschrift: De eerste ananas te Middelburg:

„In Juni 1729 zond mijn zwager Samuel Radenmacher (hij was verwant aan den stichter van het Bataviasch Genootschap Mr. J. C. M. Radermacher) mij een schijf van een ananas, in Essequebo gegroeid en doodrijp overgebracht. Ze zag er bleek en meloenvormig uit, en geleek in smaak naar een meloen en perzik. Ik vond er niets in van dien alovertreffenden smaak daar de reizigers, ten minste de Oostindische, van spreken. Een perzik overtreft mijns oordeels die vrucht verre."

Wanneer dit gezegd werd van een Westindische ananas, dan liet zich van een Hollandsche ook niet veel verwachten. En daarmee was in overeenstemming hetgeen in den ouden roman in brieven, *Sara Burgerhart*, Cornelia Hartog aan hare geleerde vriendin Wilhelmina van Kwastama schrijft:

Ik heb uwe Oordeelkundige Remarques over de Nederduitsche Poëzy met een goedkeurend genoegen gelezen. Nederduitsche Poëzy! — quelle Sottise, ma chère! De goede, ik spreek niet eens van schoone Dichtstukken onzer Landgenoten, zijn gelijk aan de Druiven uit Siberiën, en de Poëtische door kunst en vlijt aangebragte vruchten smaken zo insipide als de uitgebreide Ananassen, die wij onlangs bij Mevrouw de Barones van Birchenstein op het dessert hadden."

Sedert bleef deze cultuur onder glas eene liefhebberij voor eigenaars van buitenplaatsen; eene cultuur in 't groot bleek practisch niet uitvoerbaar. De eigenlijke kweekers van veld- en andere vruchten plantten liever asperges en tomaten in den kouden grond dan ananassen in een broeikas; en ook onder vermogende amateurs verdween allengs deze voorkeur toen de cultuur van orchideën en andere mode-gewassen aan de beurt kwam.

In Indi: behoorde de *ananassa sativa* niet tot de oorspronkelijke voortbrengselen des lands, hoewel ze er in alle deelen van den O. I. Archipel zoo goed gedijde, en zonder eenige verzorging, dat het moeite kostte haar niet voor een inheemsch gewas aan te zien. De kolonie bekwam hare moederplanten waarschijnlijk uit hetzelfde land, van waar ook Paludanus te Enkhuizen ze ontvangen had, nl. uit Brazilië, of voor 't minst uit tropisch Zuid Amerika. Vele streken bleken uitnemend geschikt voor die cultuur, b.v. het noordelijk gedeelte van de residentie Riouw, van waar jaarlijks honderdduizenden vruchten te Singapore aan de markt werden gebracht om daar geconserveerd en naar Europa en Australië verzonden te worden. Voorts de omstreken van Buitenzorg waar eene kleine maar geurige variëteit, de nanas Bogor, groeide, minder waterrijk en lichter gekleurd dan de gewone soort.

Over de scherpte van het sap en de gevaarlijke uitwerking daarvan trof men bij de oude Indische schrijvers somtijds overdreven verhalen aan. Zoo schreef Joan Nieuhof: „Indien men deze vruchten niet eenigen tijt in wijn liet weeken, zij zouden 't vel van 't verhemelt des monts en de tonge door bijten en koortse en doodelijke bloetloop verwekken." Zooveel was waar, dat bij nieuwelingen de gevoelige slijmvliezen van het darmkanaal in een toestand

van ontsteking gebracht konden worden door de inwerking der kristallen van zuringzure kalk (raphiden) en dat de onrijpe vrucht scherp genoeg was om door inlandsche vrouwen gebruikt te worden als *abortivum*. Valentijn wist dit ook reeds, hij vermeldde het in het derde deel van zijn groot werk, doch was overigens vol lof over de vrucht. Hij achtte die onschadelijk wanneer men de met zout besprenkelde schijven slechts van te voren in het water liet uittrekken, „gelijk men er ook de korls uit doet om het brandige daarvan weg te nemen, en dan gegeten is 't al Wijn in de mond wat men aan die schoone Vrugt proeft, maar men moet er niet te veel van neemen, zijnde het een sterk man die er een opeeten kan, doch ik heb er noit meer als drie of vier sneden van gegeten, hoewel ik mij geweld doen moest om er uit te scheiden."

In later tijd schreef prof. Bickmore over de ananassen, die hij op Ambon zag:

„De hier geteelde vrucht wordt over het algemeen voor minder goed gehouden dan die in Westindië groeit, en de Nederlanders rekenen de als de Westindische ananas bekende soort, dat is eene die eerst in den laatsten tijd is ingevoerd, voor de beste. De schoonste exemplaren van deze vrucht worden in de binnenlanden van Sumatra en op de eilanden rondom Singapore gekweekt."

Op de Koloniale Tentoonstelling te Samarang in 1914 trokken de aandacht ananassen van eene grootte, zooals ze op de pasars gemeenlijk niet te bekomen waren. Ze lagen daar bij reuzenpapaja's, Cheribonsche magga's, buitengewone nangka's en djeroeks. Het was, zoo roemde de catalogus van die tentoonstelling, eene ware keurverzameling, welke nog nooit bijeen geweest was.

Ook de bijproducten van de plant waren hier gedemonstreerd. Van de bladvezels werd een sterk wit garen verkregen, dat in sommige streken in gebruik was bij het weven. Als een substituut voor vlas bezat de ananasvezel wellicht de hoogste waarde van de Indische vezelstoffen, zeker was de fijnste en meest glanzende soort. Op de Filippijnen werd daarvan eene stof vervaardigd, *pina* genaamd, die uitmuntte door sterkte en duurzaamheid.

Van het conserveeren der vruchten werd in Ned.-Indië weinig werk gemaakt; destemeer op Cuba, de Azoren, Florida, Singapore, vooral de Hawaii-eilanden. De canning-industrie verkreeg daar in de laatste jaren groote uitbreiding, in 1926 werden uitgevoerd ongeveer 10 millioen kisten ieder van 24 blikken, waarmee de uitvoer van Singapore verre overtroffen werd. Het tijdstip van de pluk was van veel belang; liet men de vruchten te lang op het veld staan, dan trad het bederf der ingezamelde ananassen zoo spoedig in dat ze voor de consumptie waardeloos waren, en werden ze onrijp geplukt, ten einde het proces van narijpen te voorschijn te brengen, dan schaadde dit aan het aroma der vrucht. De gevulde blikken werden aangevuld met ananassiroop, het bewerkte sap verkregen van den afval der vruchten bij de machinale bewerking. Het uitgeperste résidu werd als mest op de velden gebracht.

De lage vochtige streken van deze eilanden werden gebruikt voor de suikercultuur, op de droge en hoogere terreinen en op de hellingen der heuvels werd de ananas geplant. In 1900 bezat de Hawaii Pine-apple Company een aanplant van duizenden hectaren en groote fabrieken te Honolulu, waar ook de oogst der naburige eilanden verwerkt werd. Het voorkomen van de plant verschilde hier weinig van de Indische soort; de as, welke de bloemen en later de vruchten droeg, eindigde eveneens in een rozet van lederachtige lancetvormige bladeren, met een stekelig getanden rand. De voortkweeking geschiedde door wortelspruiten of uitloopers; iedere plant bracht drie of vier van zulke organen voort. De verduurzaamde oogst werd naar verschillende landen verzonden, vooral naar Amerika en naar de groote markt voor groenten en vruchten in Londen, Covent Garden, waar de aanvoeren in publieke veiling kwamen. Het kwam er op aan de vruchten mooi te verpakken en goed te bewaren, want er kwamen hier nog ettelijke andere soorten aan de markt waarmee de mededinging moest worden volgehouden, o.a. van Sicilië, de Kanarische Eilanden en St. Michael. Dr. K. W. van Gorkom vestigde in het Supplement van zijne bekende *Oostindische Cultures* er de aandacht op, dat er ook voor de Indische ananassen (buiten het voor Singapore bestemde Riouw-product) nog een ruim afzetgebied zou wezen, indien men zich daar meer op de conserveering wilde toeleggen. Voorts op het feit dat er uit ananassap ook wijn en likeuren te bereiden waren en dat Moens te Bandoeng daarmee een [illegible] gelukte proef nam.

Voor de bereiding van de geconserveerde vr[illegible] beval hij de methode aan om de ananas volko[illegible] rijp te snijden, daarna te verdeelen in gelijkvor[illegible] schijven en te verpakken in goed sluitende bli[illegible] bussen, aangevuld met eene dunne, omstreeks [illegible] houdende siroop. Na de soldeering van het de[illegible] werd hierin een kleine opening geboord, en de[illegible] in een dampbad aan eene hooge temperatuur [illegible]derworpen ten einde alle lucht uit te drijven. D[illegible]na werd ook deze opening dicht gesoldeerd e[illegible] bus na eenige dagen later op de proef gesteld [illegible] met een houten hamer een tik op het deks[illegible] geven. Wanneer de hierdoor ontstane indeu[illegible] zich herstelde, dan mocht dit als een bewijs [illegible]den dat er nog lucht in de bus was overgebl[illegible] en moest de bewerking herhaald worden, to[illegible] volkomen luchtdichtheid verkregen werd. Voo[illegible] zuivering van het uitwendige werden de goe[illegible]keurde bussen, gewoonlijk nabij één kilo in[illegible]dende, in een bad met heet sodawater geplaat[illegible]

In tropische gewesten nam voor den groei [illegible] plant de natuur de zorg op zich, die in Europa [illegible] de kunst van den kweeker daaraan besteed m[illegible] worden; en nog was de uitkomst niet dezelfde. [illegible] de cultuur in een noordelijk klimaat werden a[illegible] die uitloopers van de plant gekozen, welke meest knoestig gevormd waren en deze in po[illegible] geplaatst, die voor de helft met mos gevuld wa[illegible] In dit mos schoten de spruiten goed wortel, vo[illegible] wanneer ze met den pot werden ingegraven in [illegible] warmen bak met een bodemwarmte van 80 tot [illegible] gr. F. Wanneer de scheuten geworteld waren, [illegible] de bak een weinig gelucht en beschermd tegen o[illegible]maat van zon. De opgroeiende planten konden overwinteren in een kas met een bodemwarmte [illegible] 60 tot 70 gr. F. In 't voorjaar, April, kwamen [illegible] weer in een warmen bak, maar dan in den vo[illegible] grond uitgeplant en van tijd tot tijd besproeid. [illegible]durende den zomer werd veel water gegeven en [illegible] en dan eenige vloeimest.

Bij het kweeken in kassen moest in de e[illegible] plaats gezorgd worden voor eene voldoende bo[illegible] temperatuur, 60 tot 80 gr. F. Wanneer de wo[illegible] spruiten eenmaal krachtig genoeg ontwikkeld [illegible]ren konden ze tot vruchtzetting gedwongen wo[illegible] door meer bodemwarmte en minder luchtwar[illegible] De soort, welke hier het beste voldeed, was de [illegible] *nassa nervosa maxima*. Het duurde echter [illegible] voordat de tuinbazen van mr. de la Court en Agneta Blok uitgevonden hadden welke ananass[illegible] het meest geschikt was voor een Hollandsche b[illegible] kas en aan welke voorwaarden deze uitheems[illegible] cultuur voldoen moest om te slagen. Ook hier [illegible] de ondervinding de beste leermeesteres.

De ananas, tot de familie der *Bromeliaceae* hoorende, werd in Indië hier en daar ook in 't w[illegible] groeiende aangetroffen. 't Was eenigszins in te[illegible]spraak met de bevinding van een natuuronder[illegible]ker als A. R. Wallace, die na zijne reizen in [illegible] O. I. Archipel de verklaring aflegde, dat daar eig[illegible]lijk geen eetbare vruchten, derhalve ook geen a[illegible]nassen, in 't wild gevonden werden. In zijn *In[illegible]linde* schreef hij daarover:

„In Europa zijn velen onder den indruk, dat [illegible] de tropische bosschen de heerlijkste vruchten o[illegible] al slechts voor het plukken zijn, en zullen wa[illegible]schijnlijk vreemd opzien wanneer ik hun verze[illegible] dat in dezen uitgestrekten en weelderigen Archi[illegible] wiens plantengroei met die der rijkste gedee[illegible] van den aardbodem kan wedijveren, de vrucht[illegible] op verreweg de meeste eilanden in overvloed [illegible] hoedanigheid bij die van Groot-Brittanië acht[illegible]staan. Wilde aardbeziën en frambozen worden [illegible] sommige plaatsen gevonden, maar zij zijn zoo [illegible] en smakeloos dat zij het eten nauw waard zijn, [illegible] er is niets dat kan vergeleken worden met [illegible] braam- en blauwbessen. De kanarienoot kan m[illegible]schien gelijk gesteld worden met een hazelno[illegible] maar ik heb niets gevonden dat kan gesteld wo[illegible]den boven onze wilde appelen en pruimen, haag[illegible]beziën, beukels en eikels, vruchten die allen do[illegible] de inboorlingen der eilanden hoog zouden gesch[illegible] worden en eene belangrijke plaats onder hunne [illegible] voedingsmiddelen innemen. Alle fijne tropische [illegible] vruchten zijn evenzeer gekweekte voortbrengselen [illegible] als onze appelen, perziken en pruimen, en als men [illegible]soms de oorspronkelijke wilde boomen in de bos[illegible]schen aantreft, zijn hunne vruchten zoo niet on[illegible]eetbaar tenminste smakeloos."

Het woord ananas, van de Portugeezen overgeno[illegible]men, was met eenige variaties in de meeste landen [illegible] in zwang. Alleen de Engelschen spraken van pine[illegible]

ple; volgens de schrijvers van *Hobson Jobson* e ananas got this name from its strong resem-nce to a pine-cone" (pijnappel). Dr. F. de Haan ligde in dit verband in zijn *Priangan* de aan-ht op een flater van den Schotschen dichter bert Burns, die in zijn vers *To Mary* de regels reef:

Oh sweet grow the lime and the orange,
And the apple on the pine!

„'t Is waar," zoo voegde hij er bij, „in Schotland men zoo licht geen ananassen zien groeien." In Engeland groeiden ze echter wel, d.w.z. op zelfde manier als in Holland, in de broeikassen n rijke liefhebbers. *Hobson Jobson* vermeldde dat daar voor 't eerst gekweekt werden te Rich-nd in den tuin van Sir M. Decker in 1712, doch ens de oudere opgave dat ze reeds in 1690 uit lland naar Engeland overgebracht werden door af Bentinck, den gunsteling van den koning-dhouder Willem III, door hem tot earl of Port-nd verheven.

In Indië heette de vrucht bij Javanen en Ma-ers nanas, met de variaties honas in 't Bataksch, nas in 't Dajaksch en kanas in 't Soendasch, ch op Celebes sprak men van pandang en in nangkabau van pisang anas.

Onder de exporteerende landen kwam in den isten tijd ook Suriname naar den voorgrond, owel voor den uitvoer van den versche als van de conserveerde vrucht. De verbeteringen in de koel-chniek, waardoor de import van tropisch fruit ch zoozeer ontwikkelen kon, kwamen ook aan de riname-ananas ten goede. Uit den overvoer van nige partijtjes van die vruchten, gekweekt in de inen van het landbouwproefstation te Parama-bo, bleek dat de ananas in verschen staat het ansport over een niet te grooten afstand toeliet ils met de noodige voorzorgsmaatregelen. Voor cultuur in Westindië mochten de voorwaarden de toestanden gunstig heeten. Het arbeiders-agstuk werd er door de toenemende immigratie an Javanen reeds voor een belangrijk deel opge-t, de bodem, die zoovele andere tropische vruch-n voortbracht, bleek alleszins geschikt te zijn, t hout voor de verpakking was er in overvloed vinden en ook voldoende suiker, afkomstig van suikerondernemingen in de kolonie, voor de con-rveering. Daarbij vorderde het transport te water ar Europa en de Vereenigde Staten niet zooveel d als dat van de Hawaii-eilanden, zijnde de af-and zooveel korter.

Voor den export van de versche vrucht leende ch het best de veredelde witte Indiaansche ananas, or de geconserveerde vrucht de gele Smooth ayenne uit het Para-district. Voor de oprichting n een conservenfabriek met verwerking van de producten werden te Paramaribo reeds voorbe-idende maatregelen genomen.

Vader Cats, die zooveel dichtregels wijdde aan boomen en vruchten gekweekt op zijn geliefd *orghvliet*, noemde onder deze laatsten niet de nanas, maar hij kende de vrucht voor 't minst. Hij htte het alleen nadeel dat hetzelfde tropische nd, waar zooveel kostelijk fruit aan de boomen ng, tevens zoo vruchtbaar was in het voortbren-n van allerlei klein ongedierte, mieren, muskie-n, bloedzuigers, spinnen, torren, enz.; en hij eende dat het moederland den natuurvriend wel scheidener, maar ook onbezorgder genietingen od dan de kolonie. In zijn „Ouderdom en Buyten-ven" ontboezemde hij zich daarover:

Hier is geen suiker-riet, geen riekend ananas,
Hier is geen cocus-noot dat wonderbaer gewas;
Maer schoon hier niet en zijn dees wijtberoemde vruchten,
Oock is er niet een beest daervoor men hoeft te vluchten
Hier is geen kout fenijn of heeten schorpioen,
Men kan oock zonder ancxt hier rusten in het groen.
Enz.

(De Ind. Culturen).

Leden van Oost en West

Doet Uwe inkoopen bij de leveranciers, die het „Koloniaal Weekblad" door adverteeren steunen. Tracht vertrouwde firma's op te wekken tot plaatsing van annonces in het „K. W.". Ook daarmede verricht gij nuttig werk voor de Vereeniging.

„Persinggahan"

Tehuis voor Nederlandsch Indische Bedienden.
Van Boetzelaerlaan 2 - 's-Gravenhage.

VERSLAG OVER 1928

Beheer. Raad van Beheer: R. Zuyderhoff, Voorzitter; Dr. G. A. Rademaker, Onder-Voorzitter; G. Hennus, Penningmeester; Mevrouw D. Raedt van Oldenbarnevelt-van Maarseveen en W. F. J. Kroon, leden.

Regeerings-Commissaris: L. C. Westenenk.
Directeur: F. de Munnik.

Raad van Beheer. In den loop van het jaar zag de heer J. P. J. Barth, oud-Resident, zich door gezondheidsredenen genoopt ontslag te vragen als lid van den Raad van Beheer. Kort daarop kwam hij te overlijden. In den heer Barth verloor de Raad van Beheer een verdienstelijk lid.

In zijne plaats werd door het Hoofdbestuur van de Vereeniging „Oost en West" benoemd de heer W. F. J. Kroon, oud-Resident.

Huisvesting. In het verslagjaar werden 146 (140) *) bedienden in het Tehuis opgenomen, onder wie 135 (137) vrouwelijke en 11 (3) mannelijke. Het aantal verpleegdagen bedroeg 2937 (2854).

De gezondheidstoestand van de logeergasten was over het algemeen gunstig.

Een uitzondering vormden twee baboes, welke in de laatste maand van het jaar in het Tehuis werden opgenomen. De eene bleek aan zielsziekte, de andere aan een hartkwaal te lijden.

De eerste, die als baboe met een familie van Amsterdam naar Indië vertrokken was, vertoonde aanstonds aan boord dusdanige zenuwverschijnselen, dat men het geraden achtte haar te Southampton aan wal te zetten en haar met de eerstvolgende boot van de Maatschappij „Nederland" naar Amsterdam terug te voeren. Van daar werd zij naar „Persinggahan" gebracht. Men kende haar in het Tehuis niet, doch al spoedig bleek ook hier dat zij niet normaal was. Toen zij op een avond haar bed in brand stak was het oogenblik gekomen waarop voor haar opneming in eene inrichting moest worden verzocht. Nog dienzelfden avond is zij naar de Ramaer Kliniek vervoerd en kort daarna in het gesticht Oud Rozenburg opgenomen.

De andere patiente, welke in December in het Tehuis werd opgenomen, was een oude baboe, die aldaar reeds vroeger gelogeerd had. Zij was op reis van Indië naar Hamburg, te Amsterdam wegens ziekte aan wal gebracht. Zij bleek een ernstige hartkwaal te hebben. De reis naar Europa is noodlottig voor haar geworden. Om van het handgeld een schuld van haar kinderen te kunnen betalen, was zij daarheen gegaan. Haar kinderen heeft zij niet meer terug mogen zien.

Gezellig Samenzijn. Van het door het Tehuis aan de Inlandsche bedienden geboden gelegenheid om onder het genot van een kopje koffie of thee elkander te ontmoeten en gezellig samen te zijn, werd ook gedurende dit jaar door de baboes en djongos uit Den Haag en omstreken een druk gebruik gemaakt. Meermalen waren er tusschen 30 en 40 bijeen. Des Zondags was het Tehuis meestal van des morgens tot des avonds vol met gasten. Van minder gewenschte stemmingen of stroomingen werd ook dit jaar in het Tehuis niets gemerkt.

Aan den bepaalden tijd van sluiting — 10 uur 's avonds — werd steeds de hand gehouden. Voor de viering van het Javaansch Nieuwjaar, 22 Maart 1928, was er weder twee dagen feest, waarbij de mooie gamelan, ons door Boeatan bereidwillig voor die dagen afgestaan, goede diensten bewees.

Raad en hulp. Dit jaar kwamen van bedienden weinig klachten binnen omtrent minder goede behandeling door hunne meesters. Door een dame, die haar baboe niet langer in huis wilde hebben, omdat deze zoo eigenwijs, ongezeggelijk en brutaal was, werd de hulp van Persinggahan ingeroepen. De baboe, die het huis niet wilde verlaten, werd ten slotte door de politie naar Persinggahan gebracht. Zij werd daarna aan een andere betrekking geholpen, waarin zij voldeed.

Over het algemeen is het gehalte van de uit Indië meegebrachte baboes ongeveer gelijk aan dat van vorige jaren. Nochtans zijn er dit jaar verscheidene in het Tehuis gekomen, die zóó onbeholpen en dom waren dat men zich afvraagt hoe het mogelijk is

*) De tusschen haakjes geplaatste getallen hebben betrekking op het voorgaande jaar.

dat een familie zulk een vrouw voor de reis naar Europa kon medenemen. Meestal betreft het baboes die middels een of ander bediendenkantoor waren aangenomen. Het is duidelijk dat het voor Persinggahan groote moeite kostte dergelijke baboes aan een nieuwe betrekking te helpen.

Niet minder werk bezorgden eenige ondernemende jongelieden, die, ofschoon zij de Hollandsch-Inlandsche school hadden bezocht, als djongos met een familie naar Holland waren gekomen, met de bedoeling om te trachten hier te lande hulp te krijgen om verder te kunnen studeeren, wat hun in Indië, om financieele redenen, niet mogelijk was. Zij namen daarom ontslag uit hunne betrekking en kwamen naar Persinggahan. Zij meenden tot verder studeeren in Holland in staat te worden gesteld door de Regeering of particulieren. Dat is echter niet gelukt, omdat hun ontwikkeling niet verder ging dan van een leerling van de 5e klasse eener lagere school hier. Toen is getracht werk voor hen te vinden, maar ook dit ging moeilijk, omdat zij daarvoor niet geschikt bleken. Enkele hunner, die hun geluk buiten 's-Gravenhage gezocht hadden, werden na korten tijd door de Politie als zwervers naar Persinggahan gebracht. Ten slotte zijn er dit jaar twee hunner als behoeftigen, zonder middel van bestaan, ten laste van het Departement van Koloniën, naar Indië terug gezonden.

Arbeidsbeurs. Het aantal aanvragen om een Inlandsche bediende, hetzij voor de reis naar Indië, dan wel voor hulp hier te lande, bedroeg 538. Aan de aanvragen voor de reis kon altijd worden voldaan, doch op verzoek van een Indische familie om een baboe voor hulp in Europa moest dikwijls een teleurstellend antwoord worden gegeven.

Aan het slot zij nog vermeld dat het voor de Commissie van Beheer een aangename voldoening was van officieele- en andere zijde te ondervinden dat men Persinggahan waardeert als voorziening in een bestaande behoefte. Meer en meer werkt de instelling preventief en zijn èn de Inlandsche werknemers èn de Europeesche werkgevers bij het bestaan van Persinggahan gebaat.

De Raad van Beheer:
R. ZUIJDERHOFF, *Voorzitter.*
F. DE MUNNIK, *Secretaris.*

Exploitatierekening van „Persinggahan" over 1928.

Debet.	
Bedrijfskosten	f 5437.46
Tractementen	„ 3766.90
Aanvulling en onderhoud	„ 1431.11
Saldo	„ 517.36
	f 11152.83
Credit.	
Saldo 1927	f 215.83
Subsidie	„ 8200.—
Vergoeding voor logies	„ 2737.—
	f 11152.83

BALANS.

Debet.	
Aan	
Ned. Handel Mij.	f 4458.94
Cassa	„ 751.02
	f 5209.96
Credit.	
Per	
Div. Crediteuren	f 4692.60
Exploitatierekening Saldo	„ 517.36
	f 5209.96

Van Week tot Week.

Dinsdag 6 tot Maandag 12 Augustus.

De Poenale sanctie. Soerabaja. Het „Soer. Hb.." verneemt, dat het plan is, in 1830 arbeid onder poenale sanctie te verbieden voor vrouwen en voor mannen, die een aantal jaren hebben gewerkt en geschikt gebleken zijn. Het koeliecontract zal geleidelijk buiten werking worden gesteld en de werkzaamheid van een toenemend percentage vrije arbeiders worden voorgeschreven, tot de poenale sanctie geheel verdwenen is. (Aneta).

Naar het „Bat. Nieuwsbl." verneemt, zal regeering met ingang van 1 Januari 1930 ginnen de poenale sanctie in contracten Javaansche koelies, welke geworven wor voor arbeid buiten Indië, af te schaffen.

Kadertekort bij de infanterie. Batavia. In de Me rie van Antwoord betreffende de begrootin afdeeling van Oorlog, deelt de Indische Re ring o.a. mede, dat per ult. Juli 1929 bij infanterie een incompleet van 51 luitena was, als gevolg van de legeruitbreiding. Da om werden de buitenlandsche verloven, we wegens minder dan zeven dienstjaren zou kunnen worden verleend, stopgezet en een aantal reeds verleende verloven ingetr ken. Verder werden in verband met dit kad tekort de detacheeringen naar de Hoog Krijgsschool verkort of uitgesteld en nog dere maatregelen genomen. (Aneta

Aanslag op een onderneming. Batavia. In de p sanggrahan op de onderneming Soekama heeft de tweede machinist Boere den fabri gechef Van den Kerkhoff in woede met dolk in den onderbuik gestoken. Het slac offer werd naar Bandoeng vervoerd, de da onder politietoezicht geplaatst. (Aneta

De wijziging van de Indische Vennootschapsbe ting. De regeering acht den Volksraad bevo zich de behandeling van de ontwerp-ordonn tie tot wijziging der vennootschapsbelast voor te behouden, maar laat de beslissing heel aan den Volksraad over. (Aneta)

De Redactie van de „N. Ct." teekent hier aan:

Zooals men weet, geldt het hier de ontwe ordonnantie tot wijziging van de bepaling de vennootschapsbelasting omtrent den aft van tantièmes. Het College van Gedelegeer besloot, aan de ordonnantie geen terugwerk de kracht te verleenen, maar nam overigens ordonnantie aan. De regeering deelde daa mede, dat zij bezwaar had, de gewijzigde donnantie vast te stellen en verzocht Volksraad, het ontwerp opnieuw in behan ling te nemen. De vraag, of in dit stadium Volksraad, die de zaak aanvankelijk aan College van Gedelegeerden had overgelaten, behandeling aan zich kan trekken, wordt d sommigen ontkennend, door anderen beve gend beantwoord. De quaestie had kun worden ontgaan, indien de terugbetaling belastinggelden bij de begrooting aan de o was gesteld, wat ook uit ander oogpunt juis ware geweest.

Christelijke zendingsnormaalschool geopend. Jo jakarta. De nieuwe gebouwen van de Keu niusschool, een christelijke normaalschool v opleiding van inlandsche onderwijzers ten hoeve van de zending, met internaat, zijn tegenwoordigheid van resident en sultan opend. (Aneta).

Korte berichten uit de N. R. Ct. Ten behoeve v het landbouwkundig instituut te Buitenzo zal in 1930 een eigen gebouw worden op richt.

In overweging is om de wettelijk gestel leeftijdsgrens der leden van de rechterlij macht en van den voorzitter en de leden d Algemeene Rekenkamer terug te brengen v 65 op 60 jaar.

De bedoeling is, uit de Indische geldmidd len een bedrag van f 500.000 te besteden t behoeve van de Kol. Tentoonstelling te Parijs verdeeld over de jaren 1929, 1930 en 1931. Voor deelneming aan de wereldtentoonstelling te Antwerpen is een som van f 200.000 beno digd.

Naar aanleiding van het bericht, als zou Sarekat Ambon zich hebben aangesloten bij de Permoefakatan Perhimpoenan Poli tiek Kebangsaän Indonesia deelt de voorzitter van het hoofdbestuur der S. A. mede, dat de toetreding noch in de afdeelingsbesturen, noch in het hoofdbestuur een punt van bespreking heeft uitgemaakt.

De proefnemingen bij het departement van Onderwijs en Eeredienst met de mechanisatie van den ordonnanceerings-arbeid en van de begrootingsboekhouding worden als geslaagd beschouwd; gebleken is dat niet alleen arbeidsbesparing kan worden verkregen, maar ook de intensiviteit van de begrootings-bewaking kan toenemen. Het oordeel der Algemeene

Rekenkamer over de beoogde wijze van boekhouding zal worden gevraagd.

Onderscheidingen. Naar aanleiding van het bezoek van den koning van Siam zijn de volgende onderscheidingen toegekend: Het grootkruis van de orde van den Witten Olifant aan Z.E. jhr. de Graeff; het grootofficierskruis aan mr. Creutzberg, vice-pres. van den R. v. N.-I. Tot commandeur zijn benoemd: A. ten Broecke Hoekstra, commandant der zeemacht; J. W. Meyer Ranneft, voorzitter van den Volksraad; G. R. Erdbrink, alg. secr.; C. van den Bussche, dir. van fin.; dr. Ch. J. Bernard, dir. van landbouw; J. B. Hartelust, gouverneur van West-Java. Tot grootofficier in de Kroonorde luit.-gen. H. L. La Rau, legercomm. Tot commandeur gen.-maj. G. C. J. Bodde en de wrn. proc.-gen. mr. R. J. M. Verheijen. Tot officier in de orde van den Witten Olifant kol. der inf. P. J. A. van Mourik en res. H. Th. Ament. Tot officier in de Kroonorde luit.-kol. J. W. Stoutjesdijk, int. van den G.-G. en mr. A. Meyroos, burgemeester van Batavia.

Voedselgebrek op Madoera verwacht. Soerabaja. Het Juli-rapport van het Dep. van Landbouw over Madoera deelt mede, dat de weersomstandigheden oorzaak zijn van een lage productie. Ernstige moeilijkheden zullen aan het einde van het jaar niet uitblijven bij de voedselvoorziening van de menschen en het vee.

Verwacht wordt een uittocht van tanis naar Java om werk te zoeken op ondernemingen, wanneer de voedingsproducten duurder zullen blijken dan het beschikbare geld. In het gunstigste geval is de maisoogst niet te verwachten vóór het einde van Februari. Voedselschaarschte zal tegen het midden van het jaar vrijwel zeker zijn. 't Gemiddelde van de proefsnitten bedraagt gemiddeld 11.76 pikol per bouw, wat 33 pCt. beneden normaal is. De aanplant van mais is totaal mislukt, katjang is weinig aangeplant en de resultaten zijn ongunstig. De productie van cassave is zeer laag, die van de tabak bevredigend. Op het oogenblik doen zich reeds moeilijkheden met de voedselvoorziening voor in Oost-Madoera. (Aneta).

Ber. en Aneta-telegr. uit „N.R.Ct." en „N.Ct.".

Kunst, Kunstnijverh. en Huisvlijt.

Consulenten voor de inheemsche Nijverheid.

In de dagbladen lazen wij dezer dagen onder bovenstaand hoofd: „dat de Indische begrooting voor 1930 voorziet in een vermeerdering van het aantal nijverheidsconsulenten met twee, die beiden werkzaam zullen zijn in het belang van de inheemsche nijverheid". Toen dachten wij dadelijk: zou één dezer twee consulenten misschien belast worden met de zorg voor de inheemsche kunstnijverheid? Dat zou een goed begin zijn!

Verder lezende, vernamen wij:

„In de eerste plaats wordt het noodig geacht een nijverheidsconsulent (technoloog) in dienst te stellen, die zich zal hebben toe te leggen op de bestudeering van de mogelijkheid tot verbetering van de Inlandsche rietsuikerindustrie."

Dit is natuurlijk bijzonder nuttig, en het verwondert ons geenszins, dat voor de bestudeering daarvan, naast de andere inlandsche methoden van suikerwinning, als van klapper-, siwalan- en arensuiker o.a., welke niet minder belangrijk zijn en evenzeer verbetering behoeven, op den duur met een enkelen nijverheidsconsulent niet zal kunnen worden volstaan. De toelichting zegt dan ook: „de onderwerpelijke post heeft slechts ten doel met de bestudeering van bedoelde vraagstukken een aanvang te maken".

Omtrent nijverheidconsulent No. 2 op de Begrooting lezen wij:

„Een tweede nijverheidsconsulent (technoloog) is opgebracht, wien de Vorstenlanden als terrein van werkzaamheden zal worden aangewezen, met Solo als standplaats. Deze zal tot taak hebben de bestudeering en voorlichting van de talrijke Inlandsche takken van nijverheid, die in de Vorstenlanden bestaan en die, voor hun ontwikkeling of ter voorkoming van achteruitgang, in het oog moeten worden gehouden. De vele vormen van nijverheid in genoemde gewesten motiveeren de indienststelling van een technisch voorlichtingsambtenaar ten volle, vooral omdat bij de primitieve wijze, waarop de nijverheid meestal nog wordt beoefend, tal van noodzakelijke verbeteringen moeten worden bewerkstelligd, die tot een versterking van de oeconomische positie en verbetering van het product zullen leiden."

Natuurlijk rijst bij ons de vraag: behoort onder die „talrijke Inlandsche takken van nijverheid" ook niet de inheemsche *kunstnijverheid*, welke ook zeer rijk in vertakkingen is en waarop al het hierboven opgenoemde toch zeker evenzeer van toepassing is?

De inheemsche kunstnijverheid is bestudeering en voorlichting toch stellig ten volle waardig, en moet wel degelijk in het oog gehouden worden zoowel ter harer verdere ontwikkeling, als ter voorkoming van achteruitgang. Dit behoeft wel geen nader betoog.

Ook het volgende zou er op betrekking kunnen hebben; telkens zou men naast nijverheid, ook kunstnijverheid kunnen zetten, alleen weten wij niet of daarover wel „wenschen in den Volksraad tot uiting zijn gekomen":

„De buitendienst vereischt versterking van personeel, ten einde volledige gegevens te verkrijgen over de inheemsche nijverheid en betere resultaten te kunnen bereiken in zake de locale voorlichting, vooral in economisch opzicht, waarmede tevens wordt tegemoet gekomen aan in den Volksraad tot uiting gekomen wenschen. De bedoeling is om elk der gewesten West-, Midden- en Oost-Java en in de gouvernementen Jogjakarta en Soerakarta te zamen, een ambtenaar voor den buitendienst aan te stellen, elk met twee beambten aan zich toegevoegd, terwijl bij het hoofdkantoor te Buitenzorg dan zou kunnen worden volstaan met een ambtenaar en 2 beambten naast het hoofd van den buitendienst.

„De aanstellingseisch voor de ambtenaren van den buitendienst (diploma technische school) geeft waarborg, dat naast oeconomische voorlichting, in eenvoudige gevallen ook voorlichting van technischen aard zal gegeven kunnen worden, terwijl moeilijker gevallen kunnen worden voorgebracht. Op deze wijze wordt de mogelijkheid geopend om door meer contact met de bevolking beter en sneller te worden voorgelicht in zake de behoeften aan nijverheidsvoorlichting."

Wat de laatste alinea betreft komt echter de vraag bij ons op: of „een diploma technische school" ook waarborg geeft, dat naast „voorlichting van technischen aard, in eenvoudige gevallen", wel eenig artistiek begrip en kennis van Indonesische volkskunst bij den consulent-technoloog aanwezig zou zijn? Zoo onder nijverheid ook *kunstnijverheid* begrepen mag worden, dan zou daaraan zekerlijk aandacht moeten worden geschonken. Temeer lijkt ons het van groot belang hierop te wijzen, waar wij tenslotte nog lezen:

„Het weefonderricht aan vrouwen en meisjes ondervindt vaak belemmering, doordat men bezwaar heeft tegen mannelijk personeel; men ziet veelal liever van dat onderricht af, dan vrouwen en dochters onder leiding van vreemde, meestal jonge mannen te stellen. Een bezwaar van gelijken aard wordt practisch ook ondervonden bij demonstraties, waarmede gedacht werd de belangstelling van weefsters te wekken, doch waarbij geen of ongenoegzaam resultaat bereikt werd, omdat mannelijk personeel de leiding dier demonstraties had en vrouwen, en zelfs meisjes, grootendeels afzijdig werden gehouden. Pogingen om daaraan tegemoet te komen door in bedoelde gevallen weefsters van de textielinrichting te Bandoeng met de demonstraties te belasten, zijn opgegeven, daar deze ongenegen zijn bevonden op reis te gaan.

„In verband hiermede is het denkbeeld opgevat een onderwijzeres met hulpakte van eenige Indische ervaring in dienst te stellen, die, na geslaagde vakopleiding te Bandoeng, beschikbaar is om in gevallen, waarin dat gewenscht is, de leiding van demonstraties op zich te nemen. Zij zal daarnaast tevens leiding moeten geven aan het onderricht aan vrouwelijke leerlingen in de textielinrichting, van welken maatregel een toename van de populariteit der opleiding van vrouwen en meisjes mag worden verwacht."

De vraag is zeker niet ongemotiveerd: Worden

Den Leden wordt beleefd doch dringend verzocht, bij adresverandering ten spoedigste hiervan mededeeling te doen: in Nederland aan den Heer Administrateur der Vereeniging, K.Voorhout 6, Den Haag; in Indië aan den Hoofdvertegenwoordiger, den Heer Mr. K. FAUSER, Voorzitter van den Landraad te Soerabaja.

hier bedoeld de demonstraties en het onderricht in het weven van badhanddoeken en dergelijke? Dan verwondert ons „het ongenoegzaam daarmede bereikte resultaat" niet. Daar vele Inlandsche vrouwen het in de weefkunst heel wat verder hebben gebracht dan dat, niet alleen uit een artistiek oogpunt, maar juist daardoor van zelf ook technisch, zoo zou 't ons niet verwonderen, dat dit mede oorzaak is van haar „zich afzijdig houden" van die simpele demonstraties en van de „ongenegenheid" der weefsters van de textielinrichting te Bandoeng tot het demonstreeren van die badhanddoekweverij tegenover hare in het weven dikwijls zooveel bedrevener zusters. Beide feiten zijn toch zeker toe te juichen. En wij veronderstellen, ja hopen dan ook, dat de Inlandsche vrouwen en meisjes, weefsters ‚zich evenzeer afzijdig zullen houden van de „onderwijzeres met hulpakte van eenige Indische ervaring", „na geslaagde vakopleiding te Bandoeng".

Zou 't niet doeltreffender zijn speciaal op weefgebied dat in Indonesië reeds op zoo hoog pijl staat, de leiding in ieder weefcentrum toe te vertrouwen aan een der bekwaamste, gewoonlijk tevens ook meest artistiek aangelegde Inlandsche weefsters uit de eigen streek? Haar daarbij, door subsidie en verzekerde afname van het goede weefwerk, in de gelegenheid te stellen aan een aantal begaafde leerlingen onderricht te geven en desgewenscht ook op te leiden tot weef-onderwijzeressen, die op haar beurt de kunst verder zullen dragen, niet alleen tot economisch, maar ook tot geestelijk heil, der gansche bevolking.

De inheemschen zelve hebben hiermede reeds een begin gemaakt op bescheiden schaal. Om maar één voorbeeld te noemen: de Vereeniging *Wanito Oetomo* te Djocdja, onder de bekwame leiding van *Raden Ajoe Abdul Kadir*, welke alleszins waardeering en aanmoediging verdient, ook van Regeeringswege. Zoo zijn er in verschillende streken. Hulp en voorlichting op technisch gebied, vooral wat betreft grondbewerking en verven, zullen zeker ten zeerste welkom zijn en nut afwerpen.

Allicht zullen dan die technische helpers, zoo zij vakkundigen, van kunstzinnigen aanleg zijn, ook in menig opzicht van deze talentvolle inheemsche kunstnijveren het een en ander kunnen leeren, waarmede zij hun profijt kunnen doen!

Persoverzicht uit de Ind. Bladen.

I. UIT DE EUROPEESCHE PERS.

De positie van Ned.-Indië in den wedloop der volken.

In een ietwat poëtischen vorm heeft Kellogg tot Europa gezegd: „De oorlog is een zóó duur- en zóó gevaarlijk middel geworden om kwesties tusschen staten te beslechten, dat men er iets anders op moet zoeken". Kellogg had gelijk, zegt *prof. G. Ferrero* in *De Loc.* (6/7, blz. 32, „Het probleem: Oorlog"). Thans is het niet de vredeswil, die in Europa ontbreekt, maar wel de eenstemmigheid over de beginselen, welke de betrekkingen tusschen volken en staten zouden moeten beheerschen. Elke staat erkent alleen die principes, die gunstig zijn voor zijn goed- of slecht-begrepen belangen; niet één staat wil een regel erkennen, die in staat is om de nationale egoïsmen tot een hooger doel, dat der eendracht, te beperken. In dien toestand is het oorlogsgevaar steeds dreigend, ondanks den Volkenbond, de vriendschapsverdragen, het Kellogg-pact en den afkeer der massa's.

Het *Bat. Nwsbl.* (8/7) geeft de meening van Henry Cabot Lodge, correspondent van de „New York Herald Tribune", over *de positie van Ned.-Indië in den wedloop der volken.* Holland is door de jarenlange ervaring bedreven geworden in de handhaving van zijn neutraliteit. Zijn vloot is, gelijk zijn leger, slechts bestemd om die neutraliteit te handhaven, meer niet. Holland heeft op andere wijze zijn positie versterkt. Tot voor kort heeft het zijn oude politiek gevolgd om zijne koloniën te gebruiken om zichzelf te verrijken, waardoor het niet gedoogde dat andere nationaliteiten een werkzaam aandeel hadden in de ontwikkeling van de koloniale gebieden. Maar het begreep dat het door deze politiek geen vrienden zou verwerven, wier hulp het bij een aanval zou kunnen inroepen. Ned.-Indië is thans *opengesteld voor buitenlandsch kapitaal.* De Amerikaansche ondernemingen breiden zich in deze gebieden regelmatig uit, daarbij geholpen door den tegenwoordigen Amerikaanschen consul te Batavia *Coert du Bois*, die onder de Hollanders vele vrienden heeft. Hij is een waardig vertegenwoordiger van de Ver. Staten in *dit rijk en belangrijk deel van de wereld.* Daarom zullen de Hollanders niet alleen staan wanneer zij de slachtoffers moeten worden van een onverhoedschen aanval. Zij hebben vrienden in vele belangrijke landen. Zij onderhouden geen eerste rangs vloot, daar de uitgaven daarvan voor een natie van slechts 7 millioen zielen niet te dragen zouden wezen. Hun positie is dientengevolge zwak, omdat zij de eenige kleine mogendheid vormen, die een uitgebreid koloniaal bezit heeft. Doch er is geen weg welke hun positie kan versterken, waaraan zij niet gedacht of welke zij niet ingeslagen hebben. En het ligt voor de hand dat wanneer Ned.-Indië uiteenvalt, ook alles in dit gedeelte van de wereld in stukken zal barsten.

In het *Bat. Nwsbl.* is de rede vermeld van *prof. Van Kan* op „Het 1ste Indische Juristencongres" (9/7) over „Het Vredesprobleem", en schetst *Dr. Boris Raptschinsky* de activiteit van de bolsjewiki in Midden-Azië (4/7, 3de bl. „Storm in Azië op til?").

Nederland en Indië.

In de „Indische Crt." verscheen een artikelenreeks onder den titel „Kiezen of deelen" (*Bat. Nwsbl.* 4 en 6/7). De *Ind. Crt.* is van oordeel, dat de ervaring nu toch wel geleerd heeft, dat het Indische getuigenis op den gang van zaken van zeer weinig invloed is. De heeren in Den Haag, die gekozen worden op grond van beginselen, welke met het Indische belang slechts zijdelings verband houden, gaan hun eigen weg en trekken zich van de Indische stem al bijzonder weinig aan. De Nederlandsche groepeering — niet de Indische — beslist. En zij ook geeft, voor wat het Indische staatsbeleid betreft, de richting aan. Niet de Gouverneur-Generaal, die in algemeenen zin slechts uitvoerder van de Haagsche instructies is. Hoe men 't ook draait of keert, welk een bevrediging het wellicht ook geeft om uitsluitend een Gouverneur-Generaal voor den gang van zaken aansprakelijk te stellen, altijd keert men terug tot dien allesbeheerschenden factor: *het Nederlandsche parlement*, de partijverhoudingen in het moederland. De in Indië wonende en werkende Nederlanders hebben geen stemrecht en evenmin mogen zij Indische afgevaardigden naar Den Haag zenden. Het is voor den Nederlander in de tropen thans meer dan ooit zaak om te kiezen of te deelen. Wat wil men? Een *Indië onder moederlandsche leiding?* Goed. Maar dan zal men die moederlandsche leiding ook met haar kwade kansen hebben te aanvaarden en moeten afzien van een onvruchtbare en den Nederlandschen naam slechts schadende critiek, welke de consequenties dier moederlandsche leiding eenvoudig uitschakelt. Een tusschenweg bestaat er niet. De wijze, waarop het Nederlandsche gezag over Ned.-Indië wordt uitgeoefend, wordt bepaald door den Nederlandschen volkswil. De Indische partij of groep, welke hiermede geen rekening houdt en zich voortdurend verliest in een ongebreidelde critiek op het Indische beleid, dat in wezen een Nederlandsch beleid is, zal ten slotte in haar machteloosheid haar ondergang vinden. *De Europeesche gemeenschap* in Indië zal nu eindelijk eens moeten toonen te weten wat zij in politieken zin wil. De tijd der negatieve leuzen is voorbij. Het gaat om de vraag: moederlandsche of Indische leiding? *Moederlandsche leiding* beteekent: een Indisch beleid, gebaseerd op de moederlandsche partijverhoudingen en min of meer georiënteerd op Genève. *Indische leiding* wil zeggen: een volledige verplaatsing van het staatkundig zwaartepunt naar Indië, en dus een beleid, gebaseerd op: de Inlandsche meerderheid. Als *de Europeesche gemeenschap* in Indië beseft, en zij zal niet anders kunnen, dat onder de huidige omstandigheden een volledige verplaatsing van het staatkundig zwaartepunt naar Indië gelijk staat met afbraak van hetgeen in den loop der eeuwen werd opgebouwd, dan zal zij zich hebben te verklaren vóór handhaving van het huidige stelsel. Maar dan ook met aanvaarding van de er aan verbonden politieke consequenties.

De Loc. (6/7 „En Indië?") acht het natuurlijk, dat de breede lagen des volks in Nederland, die ten slotte den verkiezingsuitslag bepalen, niet in beweging gebracht worden door Indië. De gewone kiezer is al vrij onverschillig voor dichtbij liggende zaken; hij is gehéél onverschillig voor wat ver af ligt. Als hij zich dus met Indië bezighoudt geschiedt dat onder invloed van voorlichters, die tevens propagandisten zijn. De *verkeerde* voorlichting en de *verkeerde* propaganda vindt even snel ingang als de goede; de „inzet" van Indië bij moederlandsche verkiezingen zou eigenlijk een heel gevaarlijk spel zijn. *Ieder* ministerie zal de groote lijnen der Indische politiek, zooals die in de laatste kwart-eeuw zijn vastgesteld, blijven volgen. *Principieele* veranderingen daarin zullen door geen enkel ministerie, hoe ook samengesteld, worden gebracht. Veranderingen echter verwacht en hoopt *De Loc.* in de *uitvoering* der koloniale politiek. De beginselen staan vast en liggen in de wet verankerd. De wijze echter, waarop die beginselen worden verwezenlijkt, is beslissend; zij wordt, bij de vigeerende partijgroepeering, voor een niet gering deel door *de keuze der ministers* bepaald.

De onveiligheid in de cultures.

De moord op mevr. Landzaat-van Rijnberg op de vezel-onderneming Parnabolon (S. O. K.) door een Bantamschen koelie geeft de *Deli Crt.* (8 t/m

13/7) aanleiding om in eenige hoofdartikelen *het Regeeringsbeleid en de oorzaken der aanslagen* te bespreken. Het Gezag in Indië en het geheele bestel dat zich daarop baseert, heeft — naar het inzicht van de *Deli Crt.* (8/7) — den zin voor de harde, ruwe werkelijkheid geleidelijk verloren. Onverantwoordelijke groepen worden gebracht tot overmoed en alle consequenties daarvan. Slechts geleidelijke opbouw, slechts evolutie, kan opheffing van fouten in onze maatschappij brengen. Overal waar men te hard van stapel loopt, daar sleurt men fouten mee, die vooral in tijden van overgang een gemakkelijke aanvalspoort vormen voor slechte elementen.

Gezien het request van het Bestuur der „Vakvereeniging voor Assistenten" aan het Kantoor van Arbeid, verwachtte de *Deli Crt.* (9 en 10/7) van die zijde, dat men de Overheid zoo goed als vrij pleit van alles wat de onveiligheid in de cultures betreft en de schuld werpt op de leiding, op Directies en administrateurs, die den assistent in een gevaarlijke positie plaatsen. Op een vergadering van planters wenschte men niet mede te gaan met den opzet van het Bestuur der Vakvereeniging. De ongunstige elementen, die in elke maatschappij aanwezig zijn, hebben een straffe hand noodig. Het gaat niet om de goedwillende kleurlooze groote middenlaag, maar om de slechte elementen, die eventueel die middenstof bederven en vergiftigen. Indien eene Regeering straf optreedt tegen dezulken, dan kan zij des te milder, gemakkelijker en toegevender zijn jegens de vele anderen.

In den *Volksraad* (*D. C.* 12/7 en *De S.P.* 12/7, 2de bl.) verklaarden *meerdere leden*, dat zij met bezorgdheid het Regeeringsbeleid, zooals dit zich uit in woord en daad, aanschouwden. Zij zagen in den gevolgden koers een bedenkelijke liquidatie van het Nederlandsche gezag — de beschouwingen van den Landvoogd in zijn openingsrede, over de politieke en sociale vrijheid in alle landen gehouden, achtten zij te theoretisch en voorbij te zien, dat die niet kunnen gelden voor eene koloniale verhouding ook binnenslands van zoo verschillende gedaante — en wederom had het hun onaangenaam getroffen hoe opmerkelijk partijdig de belangen der inheemsche bevolking voorop werden gesteld, terwijl tot de Westersche ondernemersgroep een ernstig verwijt werd gericht en b.v. aan de Indo-Europeesche groep geen bizondere aandacht werd geschonken. Bij haar oogmerk bovendien de labiliteit der Indische maatschappij op te heffen, ziet de Regeering over het hoofd, dat in een koloniaal geregeerd land de maatschappij nooit stabiel kan zijn, integendeel in het belang van een geleidelijke ontwikkeling labiel moet blijven. Bovendien misten enkele leden een vasten koers, zagen zij slechts onzekerheid en veranderlijkheid; in de openingsreden der jaren 1927, 1928 en 1929 komt telkens een andere geest tot uiting. Ook achtte men, nu na de aanneming van het Ontwerp betr. de Inl. meerderheid juist de rust is weergekeerd, het moment voor het doen van nieuwe toezeggingen minder juist gekozen. Natuurlijk waren er *andere leden*, die er een andere meening op na houden, die de houding en het beleid der Regeering ten volle toejuichen, onderschrijven en alleen betreuren, dat het nog niet veel verder gaat.

Ten slotte beveelt de *Deli Crt.* (13/7) de lezing aan van het rapport der Permanente Arbeidscommissie over *„Het euvel der aanslagen op assistenten"* (*D. C.* 13/7, 6e bl.). Volgens de Commissie moet de hoofdoorzaak der meerdere aanslagen ter S.O.K. dieper gezocht worden en wel in den *tegenwoordigen geest der arbeiders*; een geest welke gedeeltelijk onbewust, maar gedeeltelijk ook opzettelijk wordt aangekweekt door de destructieve propaganda, uitgaande van Inlandsche actie en pers, zoowel van uit Java als ook rechtstreeks in het Gewest. Uitgaande van dat standpunt meent de Commissie dat de door haar aangegeven maatregelen tot verbetering van den bestaanden toestand, moeten beschouwd worden als maatregelen om dien geest beter dan tot nu toe te bestrijden en in toom te houden.

Wij verwijzen naar *De Sum. Post* (8/7 „Steeds erger"; 9/7 „Gevaarlijke geheimzinnigheid; 10/7, 1ste en 3de bl. „Een rumoerige plantersvergadering"; 11/7 „Eenzijdigheid"; 13/7 „Communistische propaganda" in het leger), het *Bat. Nwsbl.* (3/7 „Het begint al"; 4/7 „Indonesia"; „Curaçaotjes"; 9/7 „P.N.I.-vergadering") en *De Loc.* (2/7 „De panglongs").

Het eindexamen en de voortgezette studies.

De Loc. (4/7) weet mede te deelen dat in 1929 op de vier *Hoogere Burgerscholen* in Indië aan het eindexamen 5-jarigen cursus 147 jongelieden voldeden, en bovendien 25 van de literair-economische afdeeling. De *Alg. Middelb. Scholen* te Weltevreden en Jogja leverden 80 afgestudeerden af en de *afd. B* in Malang 26. Het aantal jongelieden, dat na het eindexamen doorstudeert, is in Indië, procentsgewijze, ongeveer twee maal zoo groot als in Nederland. Een groot aantal gaat op voor ingenieur of dokter. Voor toelating tot de Kon. Mil. Academie behoefde dit jaar geen vergelijkend examen te worden gehouden; het aantal candidaten was niet grooter dan het aantal beschikbare plaatsen. Voor de opleiding in Holland voor den Indischen bestuursdienst zijn er dit jaar 28 plaatsen; slechts 24 candidaten nemen momenteel aan het examen deel. De opleiding tot gezaghebber bij het B. B. kon slechts 2 candidaten trekken voor 7 plaatsen. Voor de opleiding te Wageningen tot Indisch landmeter waren dit jaar in Indië 2 plaatsen beschikbaar gesteld; in heel Indië was slechts één candidaat. Het verhoudingscijfer tusschen vraag en aanbod bedroeg in Holland in 1928 1 op 70.

Het *Bat. Nwsbl.* schrijft over „Bevordering van de Visscherij" (6/7) en „Het Veeartsenijkundig Instituut te Buitenzorg" (6/7, 7de bl.).

De invoer van kruidnagel in Indië.

Het monopolie der *kruidnagelcultuur*, dat de V.O.I.C. zoo hardnekkig trachtte te handhaven, was tegen het einde der 18de eeuw reeds verbroken. Ned.-Indië speelt voor zoover dit product betreft, geen rol van beteekenis meer. Het groote exportcentrum is nu naar de eilanden *Zanzibar* en *Pemba* verplaatst; voor deze cultuur zijn voorts nog van eenig belang *Madagascar* en *Réunion*. Ter wille van de *kretek-industrie* is Ned.-Indië zelfs importeur geworden. Voor de Inlandsche *strootjesindustrie* zijn jaarlijks belangrijke hoeveelheden *nagel* benoodigd, die aan de Inlandsche sigaret een bepaald en zeer gezocht aroma geven. De naam *kretek* is een klanknabootsing (onomatopee); het duidt aan het knetteren, dat de met de tabak vermengde nagel bij het rooken veroorzaakt. Dit knetteren is een zoo belangrijk begeleidend verschijnsel van het rooken geworden, dat geen Inlandsche kretekrooker het zou willen missen. De kretek-industrie heeft zich voornamelijke in Koedoes gevestigd en is grootendeels in handen van Inlanders en Chineezen. De invoer van nagel in Indië bedroeg in 1928 3.112.000 K.G. ter waarde van *f* 2.583.000; het aandeel van Semarang bedroeg 2.304.000 K.G., ter waarde van *f* 1.996.000. (*De Loc.* 3/7, blz. 51 „Econ. Suppl.").

II. UIT DE INHEEMSCHE EN MALEISCH-CHINEESCHE PERS.

De opening van het Indonesische schijnparlement.

In de *Indonesia Merdeka*, het orgaan der Ind. studentenvereeniging „Perhimpoenan Indonesia" van Juli, lezen wij het volgende:

De Hertogparksche „Troonrede", waarmede de officieele opening van den Volksraad op den 15den Juni van dit jaar werd aangekondigd, schitterde weer voor de zooveelste maal van goed gestyleerde rhetoriek en diplomatieke vaagheid, die velen ruime gelegenheid geeft tot zware meditaties.

Hoewel wij aan redekunstige behendigheid van den suprîmen, politieken jongleur, Jhr. de Graeff, gewend zijn, verdient dezen keer zijn meesterlijke balanceering in de quasi-poging, om het staatkundig evenwicht in schijn te herstellen, zooals de Regeering in haar rede te zien geeft, niet minder onze aandacht.

Zooals altijd, zoekt de Gouverneur-Generaal ook ditmaal zijn verdienste in het uitdenken van vooze nieuwigheden, die in keurige, echter zeer raadselachtige woordenpraal den volke worden voorgezet. Maar met dat al wordt de indruk niet weggenomen dat deze diplomaat-landvoogd een staatkunde van louter leuze en belofte voert, een staatkunde van avontuurlijke speculatie.

Het kon ook niet anders! Een man, die slechts een werktuig is in handen van de reactie en toch zich quasie verliefd toont op het Indische volk, kan zijn practische politiek natuurlijk niet verder uitstrekken dan tot louter coquetterie.

Wij herinneren ons b.v. zijn ambtsaanvaardingsrede, vóór den Volksraad, doorgloeid van lyrische ontboezemingen, die sprak van vertrouwen en waardeering. Hij zou geen rechtgeaard Nederlander zijn als hij geen waardeering heeft voor het opkomend nationalisme. Maar nauwelijks was een jaartje voorbij, na het uitbreken van de opstanden in 1926 en 1927, als noodlottig gevolg van de „zegeningen" der bezuinigingspolitiek en de ijzeren vuist van Gouverneur-Generaal Foch, na een jaartje van intensieve en succesvolle campagne der reactionnaire pers, of een dreigend landvoogdelijk gebrom klonk ons tegemoet en sprak men reeds van de illusie te willen ontnemen over een onafhankelijk Indonesië in een *onafzienbare toekomst* en dat de Nederlandsche leiding tot dien onafzienbaren tijd nog niet gemist kon worden. Het is alsof wij ooit wilden gelooven dat de Onafhankelijkheid van Indonesië door den Overheerscher zou worden geschonken, zelfs in die onafzienbare toekomst. Zelfs de naïefsten worden niet door dergelijke frasen betooverd. Wij gelooven niet aan een Fatamorgana, doch slechts aan de nuchtere werkelijkheid. Dit geloof zegt ons, dat de toekomst door ons zelf wordt voorbereid en veroverd, door eigen machtsvorming, steunende op eigen kracht en kunnen. Ja, de Overheerscher ging zelfs zoover, dat men in zijn nervositeit het bezigen van het woord „Vrijheid" in de nationalistische bijeenkomsten der schooljeugd eenvoudig streng verbood. Het land-

voogdelijk dreigend gebrom ging dra gepaard met tastbare daden, als het ergerlijke optreden der politie op nationalistische vergaderingen, die sommige leiders het woordvoeren onmogelijk maakte, het bemoeilijken van nationale cursussen, het meest willekeurig verbod van Hoofden van Gewesten, dat de bewegingsvrijheid van Indonesische leiders naar de Buitengewesten aan banden legt. Dergelijke en nog meer dingen worden door de Regeering gesanctionneerd. Men ziet hier „den waren ernst" van den Overheerscher, om de bevolking van Indonesië tot samenwerking op te roepen.

Deze ontwijfelbare ernst van de Regeering trad nog meer aan het licht toen zij, bij monde van den Regeeringsgemachtigde in den Volksraad verklaarde dat zij iederen volksleider aansprakelijk stelde niet alleen voor zijn woorden, maar ook voor de nawerking daarvan. D.w.z. als de leider Soekarno b.v. vandaag te Soerabaja spreekt en morgen ergens in de Preanger ongeregeldheden plaats hebben, door heel andere omstandigheden veroorzaakt, waarmede Soekarno niets te maken heeft, dan is het niet denkbeeldig, dat hij daarvoor maar moet boeten. Men zou dit wel onaannemelijk vinden, doch wij zijn gewoon aan dergelijke elastische rechtsbegrippen in de koloniale politiek .

Terecht wordt gezegd, dat men geen houvast heeft aan de huidige staatkunde, die van verrassingen en plotselinge wendingen houdt. Helaas, dat er nog enkelen in het Vaderland zijn, die een zwak hebben voor deze politieke serimpi-dans van den Overheerscher. Men moet toch wel beseffen dat het de kaoem Sana alleen om woorden is te doen en niet om daden.

Ook de laatste Troonrede heeft ons geen nieuwe verrassingen meer gebracht! Ze heeft hoogstens een speculatieve waarde op de psychologische zwakheid van onze goedgeloovige broeders. Want wat zegt toch het telegrafisch overzicht van de landvoogdelijke rede?

Over de vrijheid van beweging sprekende, erkent de Regeering de gegrondheid van de klacht, dat de vrijheid van politieke vereeniging en vergadering voor de Indonesische maatschappij *meer in naam dan in werkelijkheid bestaat*. Het is goed hierbij aan te teekenen dat deze bekentenis is gekomen na en door de gezamenlijke actie van de Nationalistische bewegingen in het Vaderland, belichaamd in de P. P. P. K. I.

Maar aan diagnose alleen komt men niet verder, zoo denkt de Regeering blijkbaar ook en daarom wordt het geneesmiddel in uitzicht gesteld, door te verklaren *dat het streven van de Regeering zal zijn in deze gegronde klacht verandering te brengen*. Met deze vage woorden tracht de overheerscher zijn goede bedoelingen te illustreeren. Doch men moet niet te veel van dergeijke beloften verwachten, vooral waar hier uitdrukkelijk is gezegd van verandering in de klacht te brengen en niet de gegronde klacht weg te nemen.

Er is meer reden om een afwachtende houding aan te nemen tegen dergelijke toezeggingen, want wat zegt de landvoogdelijke rede verder? *Mits deze* (staatkundige en maatschappelijke vrijheid) *niet misbruikt wordt!*

De practijk heeft immers bewezen dat in de koloniale verhoudingen de lijn tusschen misbruik en niet misbruik op zeer willekeurige wijze door den overheerscher wordt getrokken, zoodat de toegezegde vrijheid, indien zij tenminste geschonken wordt, practisch kan neerkomen op een vodje papier.

Het diplomatieke geglimlach dient alleen om gematigden te kweeken, die de gewenschte scheuring in de Indonesische Eenheid kunnen teweeg brengen. De landvoogd zegt immers als volgt:

„Een land echter met een onvoldoende politieke en sociale vrijheid toont aan, dat de groote meerderheid uit slaat naar de uiterste richtingen. Waar men vrijheid onthoudt, ontstaat druk, die door de gematigden als onredelijk gevoeld wordt, waardoor een steeds grooter aantal van deze elementen naar de uiterste richtingen wordt geduwd. Hierdoor wordt de maatschappij labiel. Terwijl de natuurlijke zelfordening, waar beide onderscheiden groepen elkander en daarmee het geheel in evenwicht houden, juist stabiliseert. De Regeering is er ten volle van overtuigd dat een zoodanige zelfordening overeen te brengen is met de Nederlandsche leiding. De Regeering ziet zelfs verder, zij ziet namelijk tusschen beide richtingen een noodzakelijk verband. Zonder die vrijheid is er geen voldoende ruimte van ontwikkeling van de nieuwe organen, zoodat deze zouden atrophieeren en vervormen. De Regeering vertrouwt, vooral na hetgeen in den laatsten tijd door sommige leidende figuren in de Inheemsche beweging aan grooteren werkelijkheidszin en beleid getoond wordt, dat zij de gegronde verwachting mag hebben dat staatkundige en maatschappelijke vrijheid, mits deze **niet** misbruikt wordt, tot opbouw zal leiden. Het be**wijs** daarvan moet echter door de Inheemschen zelf **geleverd** worden."

Inderdaad, waar druk is, hier dus de onderdrukking, ontstaat tegendruk en niets is gevaarlijker dan de methode om deze spankracht, deze volkswil, te trachten te belemmeren in zijn natuurlijken groei. Het is zeer juist gezegd, dat een onbeperkte vrijheid van meeningsuiting voldoende ruimte van ontwikkeling verschaft voor nieuwe staatsinrichting en bestuursinstellingen, die volkomen beantwoorden aan de werkelijke behoefte van het Indonesische Volk. Alleen dàn is de voorwaarde geschapen voor een werkelijke en gezonde codificatie, die uit een vrije rechtsgemeenschap omhoog komt, alleen dàn kan men spreken van zelf-ordening en zelf-opbouw.

Bij deze zelf-ordening en zelf-opbouw van eigen maatschappij hoeft de opgedrongen Nederlandsche leiding geen rol te spelen. Het is immers altijd deze ongevraagde leiding geweest, die de beste krachten der Indonesische samenleving de gelegenheid beneemt om zich te ontwikkelen, uit te groeien en op te bouwen. Het is deze drukkende leiding, die de Indonesische welvaart uit elkaar heeft geslagen. Deze Nederlandsche leiding is het, die de geraffineerde practijken der koloniale drainage bevordert en sanctionneert. Deze walgelijke leiding is het, die doof blijft voor de klachten en smarten van het verdrukte millioenenvolk van Indonesië. Ja, deze leiding van den overheerscher heeft in ons vaderland een rassen-justitie gecreëerd. En het zal ook deze Nederlandsche leiding zijn, die het onderdrukte Volk eeuwig aan de overheerscherssketenen wenscht vast te kluisteren, al drukt men de eeuwigheid hier uit door het rekbare en voor ons niets zeggende begrip: *nabije toekomst*.

Het is echter zeer gewaagd van de landvoogdelijke rede om hier een nieuwe creatie in het leven te willen roepen, n.l. het scheppen van *gematigden*. Men heeft blijkbaar de doelstelling van de Indonesische Vrijheidsbeweging uit het oog verloren. De kreet van het Indonesische Volk is een *Indonesia Merdeka* en daarom zal de poging om een wig te drijven tusschen de steeds hechter wordende Indonesische Eenheid, die thans is belichaamd in de P. P. P. K. I., vruchteloos blijven, voordat de vrijheid van Indonesië is verwezenlijkt. Voor het veroveren van dit volksideaal is een aaneengesloten gelid van de bewegingen in het Vaderland een geraden noodzakelijkheid, daarom is het onderscheid maken van verschillende nuancen van onze Indonesische Nationalisten zoo bedenkelijk. Zoolang de vreemde overheersching haar scepter over het Indonesische Rijk voert, zoolang zal een ieder den door haar opgelegden druk onredelijk en ondragelijk voelen.

Maar dat de overheerscher slechts een loopje neemt met de beloofde koeien met gouden horens, blijkt wel uit deze zinsnede: *Het bewijs daarvan moet door de Inheemschen zelf geleverd worden.* Dat wil dus zeggen, om de bewegingsvrijheid deelachtig te worden, moeten de Indonesiërs iets leveren als bewijs. Wat voor een bewijs? Laten wij het kind bij den naam noemen. Een bewijs van goed gedrag! Want iets anders kon men er niet mee bedoeld hebben. Bedoelt de Landvoogd een bewijs dat de Indonesiërs de noodige capaciteiten toonen voor een opbouwend werk? Dit is niet te rijmen met de omstandigheid dat wij steeds als onmondig worden beschouwd en iedere poging onzerzijds in de kiem wordt gesmoord. Men denke slechts aan de vele bemoeilijkende maatregelen van de Regeering, die ons organiseerend en opbouwend werk onmogelijk maken. Onze positieve werkzaamheid om een innig contact met het volk te zoeken, in den vorm van organisatie en leiding geven, worden steeds door bestuursfunctionarissen gesaboteerd.

Men ziet hier toch overduidelijk dat wij slechts geraken in een diplomatieken doolhof, waar geen uitgang mogelijk is. Hiermede tracht de overheerscher onze aandacht af te leiden van het hoofddoel, n.l. de onafhankelijkheid van Indonesië!!! Neen, met dezen Landvoogd valt evenmin te marchandeeren. Hij heeft wel den tijd vóór, maar voor ons is de tijd alles. Van de Regeering, die niet in staat is haar beloften in daden om te zetten en die elk oogenblik zwicht voor den druk van de koloniale reactie, valt weinig te verwachten.

Anderzijds is deze bedriegelijke belofte wel begrijpelijk! Deze schijn-concessie, die het Indonesische Volk moet kalmeeren en zoet houden, heeft de handige diplomaat aanlokkelijker weten te maken door de toevoeging van de verklaring dat, nu de wijziging van de rechtspositie der Chineezen het volgend jaar aan de orde komt, de beoogde maatregel ook over het Inheemsche volk zal uitstrekken. Maar het is niet mogelijk haar in een korte spanne tijds tot stand te brengen, vanwege de omvangrijke en ingrijpende voorzieningen. *Onmogelijk in een korte spanne tijds* is weer een terminologie in de richting van *„onafzienbare toekomst"*.

Klemmend is nu de vraag of de Regeering wel degelijk bereid en in staat is om de strafwetartikelen 153bis enz. in een korte spanne tijds op te heffen, wil zij haar prachtig opgezette rede waarde geven; een minimale eisch voor een goede politieke ontwikkeling van het land! En daarvoor heeft men toch geen „omvangrijke en ingrijpende voorziening" noodig.

Laten wij haar daden afwachten, van woorden hebben wij genoeg!!!

Suriname.

In *De Nieuwe Stem* van 20 Juni een belangrijk hoofdartikel, onder het hoofd „Eb", waarin het wegvloeien van de meest energieke jongelingschap uit het land van alle kanten bekeken wordt, en waarbij de nadruk wordt gelegd op het moreel nadeel van deze wegvloeiing.

Wij citeeren het volgende uit het artikel:

....„Maar daar is nog het indirecte, dat met de moraliteit nauw verbonden is.

De jonge man, die slechts zit te wachten op den dag, dat hij weg kan trekken en zich vrijer weet, wanneer hij niet door de zorgen voor vrouw en kinderen gebonden is en de jonge man, die niet in staat is een gezin te vormen, is... een jonge man.

Nu zijn er eenmaal twee erkende oer-instincten in den mensch: bevrediging van den honger is de een; de andere behoeft niet bij name te worden genoemd.

Wij zullen op dit punt niet dieper ingaan, dan strikt noodzakelijk, maar moeten toch duidelijk uitspreken wat noodig is...

Dat bestaande nu heeft tot gevolg.... het buiten echt geboren kind.

Nu weten wij, dat de positie van de ongehuwde moeder en het onwettige kind hier niet zóó droevig is als in Europa, dat zij hier met mildere oogen worden aangezien. Maar dat neemt niet weg, dat dit kind als regel onder slechtere omstandigheden verkeert, dan het uit een huwelijk geborene."

Het slot van het artikel volge nog hier:

....„Wanneer geldelijke offers in staat zouden zijn den groeienden exodus tegen te gaan of te verminderen, zouden die niet te vergeefs worden gebracht.

Daarmee zullen andere, grootere offers worden voorkomen; daarmee zal ander, materieel, maar vooral zal daarmee groot moreel voordeel worden behaald.

Het is eb. Energie en intellect vloeien weg!

Als de stroom in deze richting aanhoudt, zullen de gevolgen niet uitblijven. zich scherper en scherper openbaren.

De goede krachten gaan. Van de mannen. De vrouwen blijven, de gezinnen vormen zich niet. de moraliteit zinkt, het land lijdt schade.

Het is eb. Een Bestuur, dat de stroom zal kunnen stremmen in zijn vaart, heeft recht op onze dankbaarheid."

* * *

In verband met het vorenstaande citeeren wij hier het slot van het artikel *„Bevolkingscijfers van Britsch-Guyana en Suriname"*, in *De West-Indische Gids* van Augustus, 5e jg., bz. 214/215:

„Ten slotte zij de aandacht gevestigd op een verschijnsel dat altijd bestaan heeft, maar dat in de laatste jaren meer en meer op den voorgrond is getreden, n.l. het emigreeren van jonge mannen en in mindere mate ook van meisjes, die in de kolonie geen passenden werkkring vinden. Daar het uit den aard der zaak de energieksten en meest ontwikkelden zijn, moet deze emigratie een nadeeligen invloed hebben op de struktuur dier kleine maatschappij en ten slotte ook het geboortecijfer beïnvloeden, omdat tal van jonge vrouwen ongetrouwd zullen moeten blijven. Let men op de cijfers in het Kol. Verslag 1920 voor de beide geslachten van de groep „inboorlingen", waaruit de vertrekkenden grootendeels voortkomen, dan blijkt dat de overmaat van vrouwen nu reeds zeer belangrijk is, n.l. 27.969 vrouwen tegen 24.456 mannen."

* * *

Ook in dit verband vestigen wij de aandacht op een hoogst belangrijk artikel in het *Algemeen Handelsblad* van 8 Aug. onder het hoofd *„Een nieuw Bauxietbedrijf in Suriname"*.

Komt deze groote Amerikaansche onderneming van de Kalbfleisch Corporation tot stand dan zal, zooals het Handelsblad opmerkt, „daardoor eene verruiming van werkgelegenheid ontstaan, als waarvan niet werd gedroomd tot voor eenigen tijd. En behalve aan de mijn zelf bovendien op een plaats waaraan daar het allermeest behoefte is. Een bauxietfabriek vraagt wel niet zoo heel veel werkkrachten in verhouding tot de verwerkte hoeveelheid en de waarde van dit materiaal, maar de uitbreiding eerst van de spoorbaan, de bouw van een brug over de Surinamerivier, het onderhoud en het herstel van spoorwegmateriaal en fabrieksinstallatie, het werk, dat verscheping, ook al wordt die nog zoozeer gemechaniseerd en in het algemeen verhoogde havenbedrijvig-

heid met zich brengen zou, ware een zegen voor Paramaribo en de Surinamers."

Het „Handelsblad" geeft bij het artikel het portret van den heer E. B. Fairweather, een Brit uit Honduras, die reeds zeer veel heeft gedaan om de aandacht van het Amerikaansche kapitaal op Suriname te vestigen.

* * *

Naar aanleiding van een Aneta-telegram, het voornemen der Indische Regeering meldende, om met ingang van 1 Januari a.s. de emigratie van Javaansche contractanten onder overeenkomsten, op welker niet naleving straf is gesteld, niet meer toe te laten, schrijft het „Handelsblad" van 10 Augustus, 2e ochtendblad, onder het hoofd „De poenale sanctie".

Het blad betwijfelt de juistheid van dit telegram. „Er zit aan eene beslissing als ons hier geseind werd, dan ook meer vast dan alleen het onderstelde belang van Javaansche emigranten.

In de eerste plaats denke men aan onze eigen kolonie Suriname. Zal daar ooit weer een groote landbouw mogelijk zijn, dan kan die alleen met Javaansche arbeiders gedreven worden. Zoolang nu het aantal ingezetenen van dien landaard daar niet zoo talrijk is, dat, gelijk op Java zelf, men uit hun midden de noodige arbeidskrachten kan betrekken, zoolang kan men daar geen berekeningen maken voor eene onderneming zonder dat men op andere wijze zeker is van zijn arbeidskracht. Praktisch gesproken is dat alleen mogelijk bij het bestaan van koeliecontracten. Men bedenke dat het aangrenzende Britsch Guyana, waar men in veel grooter getale en reeds gedurende vele jaren Indiërs heeft doen immigreeren, niet zonder reden voortdurend nog moeite doet om arbeiders-immigratie uit Britsch-Indië praktisch mogelijk te maken. Zelfs onder de daar bestaande omstandigheden echter, met de veel dichter bevolking en de voordeelen, die de export geniet door de „imperial preference", verkeeren de plantages in kwijnenden toestand en kan men er op eenige uitbreiding van dien vorm van landbouw niet rekenen.

Wat verder nog Suriname betreft, bedenke men, dat uiteraard de Duitsche combinatie, die reeds met de exploitatie van de plantage Waterland een begin heeft gemaakt en hoopt aan hare ondernemingen uitbreiding te geven, hare calculatie maakte op den grondslag van de bestaande mogelijkheden, na overleg met de autoriteiten in Den Haag. Zou de Indische regeering hier werkelijk een beslissing kunnen nemen als ons werd gemeld, dan zou zij daarmede weer een mooie kans voor den Surinaamschen landbouw hebben bedorven. Moeten wij de zonderlinge verhouding binnen het Britsche Rijk — te verklaren trouwens uit den oorlog —, waarbij de eene kolonie het economisch leven der andere in de war kan sturen door zulk een beslissing, noodwendig navolgen? Maar afgescheiden hiervan, hoe zal men in die buitenlandsche kringen over de Nederlandsche regeering denken, wanneer zij na het gepleegde overleg zulk een verandering toelaatbaar acht inzake een zoo gewichtigen factor in de berekeningen?"

* * *

In dit verband citeeren wij uit een onderhoud van het „Handelsblad" met Minister de Graaff.

„Over de poenale sanctie:

„Een lastige quaestie. Er wordt veel te veel op rekening van de poenale sanctie geschoven, wat daarmede niet te maken heeft. Overigens kan men wel zeggen, dat algemeen de wenschelijkheid wordt gevoeld om, rekening houdende met de verschillende belangen en omstandigheden, tot een vervanging te komen van de P. S. door andere verhoudingen, tot een geleidelijke afschaffing van de poenale sanctie."

* * *

„De Banier" van 9 Juli, het nieuwe, te Paramaribo verschijnende blad, schrijft onder het hoofd *„Heeft onze balata nog een kans?"*:

„In het jaarverslag van de American Telephone and Telegraph Co. over 1928 is aangekondigd, dat de eerstvolgende 5 jaar een bedrag van 400 millioen pond sterling zal worden besteed o.a. voor het maken van een perfecte kabelverbinding tusschen Amerika en Engeland."....

* * *

De „N. R. Crt." van 8 Augustus, Ochtendblad A, schrijft:

„Reuter meldt ons uit Londen, dat de Engelsche minister van koloniën heeft besloten om een studiecommissie naar Br. West-Indië en Br. Guyana te zenden voor het verzamelen van gegevens inzake den toestand der suikercultuur in die gewesten. De commissie zal hebben na te gaan welke verbeteringen er kunnen worden aangebracht in verband met de heerschende buitenlandsche concurrentie, alsmede op welke manier de suikerindustrie het best gesteund kan worden in haar strijd op de wereldmarkt.

Er is aangedrongen op uitbreiding van de imperial preference, doch de regeering wil daar niet aan, in verband met haar algemeene beginselen op het stuk van handelspolitieke maatregelen."

Curaçao.

Het radiogram.

Wij hebben tot nu toe gezwegen over het bericht in de pers, dat van Curaçao uit bij de regeering ten gunste van dezen gouverneur zou zijn gepleit, daar de inhoud van dit pleidooi niet vermeld werd, en het eene blad den Koloniale raad, een ander den raad van Bestuur als afzender vermeldde. Het blijkt nu, dat het van de heeren Boomgaart, Statius Muller en Gorsira, leden van laatstgenoemd college, afkomstig is. Wij nemen het hier op, zooals het, zonder vermelding van bron van herkomst, in het *Algemeen Handelsblad* van 7 dezer Av. voorkomt:

„De Ondervoorzitter en de op Curaçao vertoevende leden van den Raad van Bestuur:

Gehoord de mededeeling van Z. E. den Gouverneur ir. L. A. Fruytier, dat hij aan de Hooge Regeering kennis heeft gegeven, dat hij bereid is zijn ambt neer te leggen als de Hooge Regeering van meening mocht zijn, dat hij naar aanleiding van den overval van het Waterfort op Curaçao op 8 Juni 1929 niet naar behooren zijn plicht heeft gedaan;

Gehoord verder de verklaring van Z. E. aan de leden van den Raad, dat hij op den bewusten avond van den 8sten Juni 1929 voor zich had de militaire autoriteiten te dezer plaatse, die hem verklaarden, dat zoowel de kapitein-commandant der troepen als alle in het fort aanwezige militairen ontwapend en gevangen waren genomen, beslag gelegd was door Venezolaansche oproerlingen op alle bruikbare wapens en munitie en alle niet in het fort ontwapende militairen zoodanig verspreid waren, dat zij niet konden worden verzameld, terwijl zij slechts voorzien waren van revolvers, die als aanvalwapen weinig waarde hadden tegenover de door de oproerlingen bemachtigde geweren, zoodat daarom van wering en tegenstand niet het minste succes kon worden verwacht, zulks integendeel de geheele stad zou blootstellen aan mishandeling en moorderij van ingezetenen, plundering van eigendommen en brandstichting; dat daarentegen door de leiders der oproerlingen, alle Venezolanen, aan hem, Gouverneur, de verzekering werd gegeven, dat geen letsel aan Curaçaoënaars zou worden toegebracht, en geen schade aan eigendommen zou worden veroorzaakt als hunne poging, om zoo spoedig mogelijk van het eiland weg te komen, niet werd tegengewerkt en aan het door hen opgeëischt en bemachtigd stoomschip „Maracaibo" alle faciliteiten werden verleend, om ten spoedigste te vertrekken; dat hij dus op den bewusten avond geheel ontbloot van weermiddelen stond voor een overmacht en hem geen andere keuze was gelaten dan door beleid Curaçao en bevolking te behoeden voor moord, plundering en brandstichting, en dat hij daarom den loodsdienst order gaf zoo spoedig mogelijk het stoomschip „Maracaibo" met de oproerlingen uit te loodsen; dat ook hij door de onderhandelingen geheel in de macht kwam van de gewapende bende, die hem, den kapitein-commandant der troepen en acht militairen aan boord van de „Maracaibo" naar de Venezolaansche kust meenam als waarborg, dat de „Maracaibo" ongehinderd deze haven zou uitvaren en op het schip niet zou worden geschoten; en dat hij ten volle overtuigd is door zijn optreden Curaçao te hebben behoed voor een groot ongeluk en zijn plicht naar behooren te hebben gedaan;

Gelet op het feit, dat slechts bij den overval van het fort enkele militairen gewond of gedood zijn, drie burgers verwond zijn, geen plundering, roof of vernieling heeft plaats gehad en de bevolking, alhoewel geheel ontbloot van wapens en dus compleet weerloos, niet is gemolesteerd;

Overwegende, dat, te oordeelen naar het resultaat, de Ondervoorzitter en Leden van den Raad van Bestuur als hun gevoelen uitspreken, dat de houding van den Gouverneur op den bewusten avond, nadat de militaire macht zich geheel had overgegeven en de eer van de vlag niet meer te redden was, correct is geweest en Curaçao behoed heeft voor een groote ramp en dat op Curaçao geen enkele strooming is waar te nemen om aan hem de schuld te geven van het gebeurde op 8 Juni 1929;

Veroorloven zich Uwer Majesteit eerbiedig in overweging te geven:

1e. bij het nemen van eenige beslissing betreffende het beleid van den gouverneur van het bovenstaande wel nota te nemen;

2e. een onderzoek door hoogstaande personen te laten instellen naar gedrag en optreden vóór, gedurende en na den overval van alle civiele en militaire ambtenaren, deel uitmakende van of in verband staande met de politie op Curaçao;

3e. maatregelen tegen de mogelijkheid eener herhaling van het gebeurde te doen nemen en te doen zorgen voor de behoorlijke bescherming van ingezetenen en eigendommen in dit gebiedsdeel."

Dit radiogram werd ter kennis van den Kolonialen raad gebracht, die daarop zich tot de Koningin wendde met het verzoek:

„zoo spoedig doenlijk door eene commissie, bestaande uit hoog en boven iedere verdenking staande personen een omstandig en volledig onderzoek te willen doen plaats hebben betreffende de betreurenswaardige gebeurtenissen op het eiland Curaçao in voormelden nacht en daaraan voorafgegane en daarmede verbandhoudende feiten, zoomede betreffende de handelingen en gedragingen van burgerlijke en militaire landsdienaren in dien nacht, met opdracht tevens ook buiten de zaak staande getuigen en personen, die inlichtingen kunnen verschaffen, te hooren."

Majesteitsschennis.

Een delict, dat misschien nog nooit eerder in Curaçao gepleegd is, daar althans tot de groote zeldzaamheden behoorde. Is het een teeken van de verwording der geesten, het bericht in het *Handelsblad* van 7 dezer Av., dat door den kantonrechter te Willemstad, overeenkomstig den eisch van het O. M., een inwoner van genoemde stad, kommies bij den gouvernementsdienst, wegens opzettelijke beleediging der koningin aangedaan door het uiten in het openbaar van zeer beleedigende woorden over H. M. werd veroordeeld tot gevangenisstraf van zes maanden.

Curaçao en „Het Koloniale Boek".

Wij hebben gewacht tot den affloop der tentoonstelling, om onze teleurstelling uit te spreken over de wijze, waarop de afdeeling Curaçao verzorgd is. Het *Algemeen Handelsblad* had ons er reeds op voorbereid, dat er niet veel van Curaçao was en daaruit de voor de hand liggende conclusie getrokken, dat er over Curaçao niet veel verschenen was. Inderdaad, tot die slotsom moest iemand wel komen, die dit gedeelte der tentoonstelling in oogenschouw nam. Er lagen een 10 of 15 boekjes, o.a. Hamelberg, de geschiedenis der W.-I. eilanden, het gedenkboek der Paters Dominicanen in 2 ex., Hoyer Papiamentoe, Abbing *Weemoedstoonen*, Van Kol *Een noodlijdende kolonie* en *Naar de Antillen en Venezuela*, twee aardige boekjes: een *Rekenboek pa muchanan* uit 1882 en een *Catecismo* van Niewindt uit 1874. Zonder veel moeite had men hier te lande een verzameling bijeen kunnen brengen, die minder afgestoken had bij die van Suriname, waarmee onze collega zoo ingenomen was.

Op de krantenmand van 't A. N. V. vonden wij wel *La Union*, niet *La Cruz* en *Boletin Comercial*, toch alle drie bladen in vreemde talen.

Scheepvaart.

La Union meldt: In Mei zijn 172 zeil- en 482 stoomschepen binnengevallen. Van Januari tot Mei waren deze cijfers 778 en 2182. Voortdurend neemt het aantal stoomschepen toe. Dit jaar zal zeker de 5000 overtroffen worden.

Mededeelingen.

Van de Redactie.

„Uit den vreemde" en Litteratuur-overzicht in een volgend No.

EEN SPREEKCEL TE DJOKJAKARTA.

Het Persbureau van het Hoofdbestuur der Posterijen en Telegrafie brengt het volgende onder uwe aandacht:

Met ingang van 15 Augustus a.s. kunnen in het radiotelefoonverkeer met Ned.-Indië ook gesprekken worden gevoerd vanuit en met een in Djokjakarta gevestigde spreekcel.

Op deze gesprekken is het tarief van de tweede zône van toepassing (f 33.— voor een gewoon gesprek van 3 minuten).

BOOTTREIN STOOMVAART-MIJ. NEDERLAND.

Het Agentschap van de Stoomvaart Maatschappij „Nederland", de firma Crans & Co. te 's-Gravenhage, meldt, dat de boottrein van het s.s. „Jan Pieterszoon Coen", hetwelk 17 Augustus a.s. te Genua verwacht wordt, Zondagmorgen 18 Augustus a.s., des morgens 11 uur aan het Staatsspoor zal aankomen.

BESTEMD VOOR UITZENDING NAAR NED.-INDIE.

Mr. C. M. Wisseman, Rechterlijk Ambtenaar, van Speijkstraat 206, 's-Gravenhage.
P. A. Vis, Gouv. arts bij den D.V.G., Maliesingel 30, Utrecht.
J. M. K. Krol, Onderwijzer 2e kl. bij het O.L.O., Ubbergscheweg 156, Nijmegen.
Mr. P. Bollen, Administratief ambtenaar bij het Binnenl. Bestuur, François Valentijnstraat 145, 's-Gravenhage.
I. S. Th. Poutsma, Administratief ambtenaar bij het Binnenl. Bestuur, Ferd. Huijcklaan 47, Baarn.

INDISCHE AMBTENAREN MET VERLOF.

Mevr. M. Th. S. van Steenwijk, geb. Hartong, Onderwijzeres 3e kl. bij het O.E.L.O., Kleverparkweg 80rood, Haarlem.
G. J. Rienking, Assistent-resident bij het B.B., Pijnboomstraat 70, 's-Gravenhage.
W. A. Ch. B. Paehlig, Ad. controleur van de Belastingen, p/a Nederlandsche Handel Mij., 's-Gravenhage.
Mevr. C. Roldanus, geb. Schrijn, 1e klerke bij de S.S. en Tramwegen, Parkweg 211, Voorburg.
N. J. A. Roldanus, Commies bij de S.S. en Tr., Parkweg 211, Voorburg.
F. Th. P. Gasper, Radiocommies 1e kl. bij de P.T.T., Weimarstraat 135, 's-Gravenhage.
H. Neukirchen, Opzichter 1e kl. bij den dienst voor W. en E., Carpentierstraat 63, 's-Gravenhage.
G. Doornink, Directeur der Holl-Chin. Kweekschool te Mr. Cornelis, Groesbeekscheweg 20, Nijmegen.
D. A. Stephan, Ingenieur 2e kl. bij de P.T.T., Ant. Heinsiusstraat 77, 's-Gravenhage.
J. L. Sommeling, Wd. werktuigkundig electrotechn. hoofdopzichter bij den dienst van de Mijnbouw, Weimarstraat 420, 's-Gravenhage.
G. Huis in 't Veld, tijd. wd. opz. 1e kl. van de Landsgebouwen, Parklaan 7, Haarlem.
Mr. H. A. Flothuis, Lid bij de Weeskamer te Batavia, Oosterloostraat 7, Voorburg.
Dr. L. Kirschner, Gouvernements arts 1e kl. bij het Inst. Pasteur, p/a Ned. Ind. Handelsbank, 's-Gravenhage.
W. Meyneken, Directeur 2e kl. bij het Gevangeniswezen, Soendastraat 20, 's-Gravenhage.
F. E. Smith, 2e werktuigkundige bij de Gouv. marine, Populierstraat 20, 's-Gravenhage.
J. Tolk, Hoofd van het Internaat der Opleidingsschool voor Inlandsche Ambtenaren, Domselaerstraat 41huis, Amsterdam.
Ir. H. J. van Lohuizen, Wd. hoofdingenieur leider der Boekit Asammijnen, p/a Nederlandsche Handel Maatschappij, 's-Gravenhage.
F. H. Füglistahler, Hoofdopnemer e kl. bij het Boschwezen, Azaleastraat 68, 's-Gravenhage.
Mr. J. N. Greidanus, Adj-inspecteur van Financiën, p/a J. Lawerman, Spijkerbordsbrug bij Dokkum.
Mr. J. G. de Boer, Landrechter te Buitenzorg, Valkenboschlaan 275, 's-Gravenhagg.
straat 37, 's-Gravenhage.
Chr. Vlasboom, Kapitein der Infanterie, Obrechtstraat 303, 's-Gravenhage.
F. A. M. Harterink, 1e luitenant der Infanterie, Sweelinckstraat 147, 's-Gravenhage.
C. R. van Boldrik, 1e luitenant der Artillerie, Columbusstraat 208, 's-Gravenhage.
H. Hanssen, 1e luitenant der Artillerie, Columbusstraat 208, 's-Gravenhage.
J. F. W. L. Goslings, Kapitein der Infanterie, Van Imhoffplein 19, 's-Gravenhage.
F. W. Laupmann, Kapitein der Artillerie, Hendrikstraat 14a, Breda.
J. van Rees, Officier van Gezondheid 1e kl., Bronckhorststraat 42huis, Amsterdam.

MET PENSOEN.

C. Hensen, Verpleger e kl. bij het Krankzinnigenwezen, Kerkstraat 107, Wassenaar.
G. Julsing, Tijd. wd. controleur 1e kl. bij de P.T.T.-dienst, Brussel, Hotel Botanique, 65, Rue St. Lazare.
Ir. A. Th. van Dapperen, afd. chef bij het bedr. der S.S. en Tr. op Java, Berkenlaan 23, Zeist.
Ds. B. J. Audier, Predikant bij de Prot. Gem. te Soekabemi, Valkenboschlaan 25, 's-Gravenhage.
J. H. Duijverman, Hulpprediker te Amboina, Nieuwe Parklaan 87, 's-Gravenhage.
F. A. de Witt, Alg. ontvanger te Koeta Radja, Klimopstraat 180, 's-Gravenhage.

Mutatiestaat van 7 tot 14 Augustus.

Nieuwe Leden — **Geïntroduceerd door:**

O. Boomsma, Hoofdofficier b.d. Bergen op Zoom, van Hasseltstraat. f 5.
H. J. van Gruting, cand.-Notaris, Bergen op Zoom, van Dedemstraat 5. f 5.
W. Laane Fick, Bergen op Z., Oosterboulevard 85. f 5.
Bruseker te Halsteren (N.-B.) f 5.
} Mr. Dr. P. A. F. Blom te Bergen op Zoom.

W. F. van Heusden, Secretaris van het Algemeen Nederlandsch Verbond, Afd. Amsterdam (W.), Surinameplein 9. f 5 .... In plaats van Jules Ed. Gerzon, de Lairessestr. 149.
E. D. Tempelman, p.a. Kon. Paketvaart Mij. te Weltevreden. f 5 .... den heer B. Hoekstra te Den Haag.

Rectificatie: A. Horning, Jozef Israëlsplein 11, Den Haag.
Jonkvrouw C. Gravin van Limburg Stirum, Huize *Ny*enburgh, Eusebius Buitensingel 69, Arnhem.

Afschrijvingen

Jules Ed. Gerzon, als Secretaris van het Algemeen Nederlandsch Verbond, Amsterdam, de Lairessestr. 149.
S. Leuvenberg, Nijmegen, Franschestraat 69.

Adresveranderingen

L. Kuiper, Haarlem, Zomerluststraat, van: 22, naar 12.
Ir. C. Wolterbeek, van: Zutphen, Deventerweg 121, naar: Haarlem, Westerhoutpark 6. f 5
Holland-Deli Compagnie, Amsterdam, van: Keizersgracht 198, naar: Heerengracht 586.
A. I. Luteijn, Adm. Ambt. B.B., van: Leiden, Rijn- en Schiekade 67, naar: Breskens, Spuiplein K. 264..
F. W. Laupman, Kapitein Art., van: Tjimahi, naar: Breda, Hendrikstraat 14a. f 5.
G. G. van Everdingen, Generaal-Majoor, van: Breda, Kasteelplein 10, naar: Den Haag, Bildersstr. 19. f 5.
E. S. C. de Veer Abrahamsz, Oud Advocaat-Generaal, van: Curaçao, naar: Den Haag, Perponcherstraat 136. f 5.
H. H. de Cock, Resident m.v., van: Den Haag, Statenlaan 54, naar: Pension „van Remmerde", Koningslaan 2, Utrecht. f 5.
G. D. Langereis, van: Den Haag, Statenlaan 39, naar: Amersfoort, Barchem Wuytierslaan 54. f 5.
Familie E. von Bose (vroeger: mevrouw von Bose—Heins), Voorburg, Koninginnelaan, van: 4 naar: 1.
H. B. L. Braam, Inspecteur Eerste Nederlandsche, Den Haag, van: Verhulststraat 83, naar: 2de Schuytstraat 151.
J. H. Delgorge, Oud Hoofd-Inspecteur Opium-Regie, Den Haag, van: Beeklaan 482, naar: Antonie Duyckstraat 120.
O. Löwenheim, Den Haag, van: Adelheidstr. 250, naar: Wagenaarweg 11.
Rectificatie: A. C. Deenik, blijft: Directeur van de *O.S.V.I.A.* te Fort-de-Kock.
J. G. van Heyst, oud-Resident, Den Haag, Juliana van Stolberg*plein* 10.